

—
Верховний
Суд

ДАЙДЖЕСТ
судової практики
Великої Палати
Верховного Суду

Рішення, внесені до ЄДРСР
за період з 01.03.2021 по 30.04.2021

Зміст

Перелік уживаних скорочень	3
1. Справи, розглянуті з підстав існування виключної правової проблеми	4
1.1. Адміністративна юрисдикція	4
1.2. Господарська юрисдикція	11
2. Справи, розглянуті з підстав необхідності відступу від висновків Верховного Суду України	13
2.1. Господарська юрисдикція	13
3. Справи, розглянуті з підстав необхідності відступу від висловленої раніше позиції Верховного Суду	16
3.1. Адміністративна юрисдикція	16
3.2. Господарська юрисдикція	19
3.3. Цивільна юрисдикція	28
4. Справи, розглянуті з підстав необхідності визначення юрисдикції	37
4.1. Справи, які підлягають розгляду в порядку адміністративного судочинства	37
4.2. Справи, які підлягають розгляду в порядку господарського судочинства	40
4.3. Справи, які підлягають розгляду в порядку цивільного судочинства	45
5. Окремі правові позиції Великої Палати Верховного Суду	51
6. Вимоги, які не підлягають розгляду в судовому порядку	56
7. Справи, прийняті до провадження Великою Палатою Верховного Суду	61
8. Справи, повернуті Великою Палатою Верховного Суду на розгляд касаційних судів	68

Перелік уживаних скорочень

ВП ВС	– Велика Палата Верховного Суду
ВСУ	– Верховний Суд України
КАС ВС	– Касаційний адміністративний суд у складі Верховного Суду
КГС ВС	– Касаційний господарський суд у складі Верховного Суду
КЦС ВС	– Касаційний цивільний суд у складі Верховного Суду
КАС України	– Кодекс адміністративного судочинства України
ГПК України	– Господарський процесуальний кодекс України
ЗК України	– Земельний кодекс України
КПК України	– Кримінальний процесуальний кодекс України
КЗпП України	– Кодекс законів про працю України
ЦК України	– Цивільний кодекс України
ЦПК України	– Цивільний процесуальний кодекс України

1. Справи, розглянуті з підстав існування виключної правової проблеми

1.1. Адміністративна юрисдикція

Факт перебування платників єдиного внеску на обліку в органах доходів і зборів, розташованих на території населених пунктів, де проводиться АТО, є підставою для незастосування до таких платників заходів впливу та стягнення за невиконання обов'язків платника єдиного внеску в силу прямої дії пункту 9⁴ розділу VIII «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» (у редакцій, чинній до 13 лютого 2020 року), який забороняв притягнення до відповідальності за невиконання обов'язків платника єдиного внеску.

Фізичні особи (працівники підприємств, які тимчасово були звільнені від своєчасного виконання обов'язку зі сплати єдиного внеску) не повинні відповідати за неналежне виконання підприємством-страхувальником свого обов'язку щодо належної сплати страхових внесків, а тому наявність заборгованості підприємства по страхових внесках не може бути підставою для незарахування працівникам періоду роботи, за які підприємством не сплачено єдиний внесок, до страхового стажу при призначенні пенсії

10 лютого 2021 року Велика Палата Верховного Суду розглянула справу за позовом Приватного акціонерного товариства «ДТЕК Шахта Комсомолець Донбасу» (далі – ПрАТ «ДТЕК Шахта Комсомолець Донбасу») до Офісу великих платників податків ДФС в особі Дніпропетровського управління офісу великих платників податків ДФС (далі – ОВПП ДФС, Управління ОВПП ДФС відповідно) про визнання протиправною та скасування вимоги про сплату боргу (недоїмки) та зобов'язання вчинити дії за касаційною скаргою ОВПП ДФС (правонаступником якого є Офіс великих платників податків ДПС) на рішення Донецького окружного адміністративного суду від 18 грудня 2017 року та постанову Донецького апеляційного адміністративного суду від 11 вересня 2018 року, і прийняла постанову, в якій зазначила таке.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Позивач зареєстрований як юридична особа і здійснює свою господарську діяльність за адресою: 85000, Донецька обл., м. Добропілля, вул. Київська, 1.

Сертифікатом (висновком) про настання обставин непереборної сили від 5 вересня 2014 року № 2890/05-4 Торгово-промислової палати України відповідно до пунктів 102.6, 102.7 статті 102 Податкового кодексу України (далі – ПК України), на підставі наданих документів засвідчила позивачу настання обставин непереборної сили при здійсненні господарської діяльності на території Донецької області та дотриманні законодавчих актів України, які стосуються справлення та сплати податків та обов'язкових платежів. На момент видачі сертифіката (висновку) Торгово-промислової палати України обставини непереборної сили тривали та дату закінчення їх терміну встановити було неможливо.

15 серпня 2017 року відповідач склав вимогу про сплату ПрАТ «ДТЕК Шахта Комсомолець Донбасу» боргу (недоїмки) № Ю-53-17 на суму недоїмки з внеску

на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, пені та штрафів у загальному розмірі 33 578 297,67 грн. Вимога складена станом на 31 липня 2017 року.

ПрАТ «ДТЕК Шахта Комсомолець Донбасу», не погодившись із такими вимогами Управління ОВПП ДФС, звернулося до суду.

Суди попередніх інстанцій, ухвалюючи судові рішення, виходили з того, що внесені Законом України від 2 вересня 2014 року № 1669-VII «Про тимчасові заходи на період проведення антитерористичної операції» (далі – Закон № 1669-VII) зміни до статті 6 Закону України від 8 липня 2010 року № 2464-VI «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» (далі – Закон № 2464-VI) звільняють від сплати єдиного внеску суб'єктів господарювання, які здійснюють діяльність на території проведення антитерористичної операції (далі – АТО); оскільки на час розгляду цієї справи Президент України не приймав указ про завершення проведення АТО, то період проведення АТО триває; відповідальність, штрафні та фінансові санкції, передбачені Законом № 2464-VI за невиконання обов'язків платника єдиного внеску, в період із 14 квітня 2014 року до закінчення АТО до платників єдиного внеску, зазначених у цьому пункті, не застосовуються.

Касаційний адміністративний суд у складі Верховного Суду передав справу на розгляд Великої Палати Верховного Суду з підстав існування виключної правової проблеми. На переконання колегії суддів, поширення пункту 9³ (9⁴) розділу VIII «Прикінцеві та перехідні положення» Закону № 2464-VI, зокрема, на позивача, який є роботодавцем для більше ніж чотирьох тисяч осіб, є порушенням прав останніх на передбачену Законом України від 5 листопада 1991 року № 1788-XII «Про пенсійне забезпечення» трудову пенсію.

ОЦІНКА СУДУ

Згідно з пунктами 1 і 12 частини другої статті 6 Закону № 2464-VI платник єдиного внеску зобов'язаний: своєчасно та в повному обсязі нараховувати, обчислювати і сплачувати єдиний внесок; виконувати інші вимоги, передбачені цим Законом.

Позивач є платником єдиного внеску згідно з пунктом 1 частини першої статті 4 Закону № 2464-VI.

Підпунктом 8 пункту 4 статті 11 «Прикінцеві та перехідні положення» Закону № 1669-VII внесено зміни до Закону № 2464-VI, а саме підпункт «б» розділу VIII «Прикінцеві та перехідні положення» доповнено пунктом 9³ такого змісту: «Платники єдиного внеску, визначені статтею 4 Закону № 2464-VI, які перебувають на обліку в органах доходів і зборів, розташованих на території населених пунктів, визначених переліком, зазначеним у статті 2 Закону № 1669-VII, де проводилася антитерористична операція, розпочата відповідно до Указу Президента України «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 13 квітня 2014 року «Про невідкладні заходи щодо подолання терористичної загрози і збереження територіальної цілісності України» від 14 квітня 2014 року № 405/2014, звільняються від виконання своїх обов'язків, визначених частиною другою статті 6 Закону № 2464-VI, на період з 14 квітня 2014 року до закінчення антитерористичної операції або військового чи надзвичайного стану.

Відповідальність, штрафні та фінансові санкції, передбачені цим Законом за невиконання обов'язків платника єдиного внеску в період з 14 квітня 2014 року до закінчення антитерористичної операції, до платників єдиного внеску, зазначених у цьому пункті, не застосовуються.

Розпорядженням від 2 грудня 2015 року № 1275-р Кабінет Міністрів України затвердив перелік населених пунктів, на території яких здійснювалася АТО. Підпунктом 10 пункту 2 додатка до вказаного розпорядження м. Добропілля віднесено до переліку населених пунктів, на території яких проводилася АТО.

Як убачається з витягу з Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб підприємців та громадських формувань ПрАТ «ДТЕК Шахта Комсомолець Донбасу» зареєстровано за адресою: 85000, Донецька обл., м. Добропілля, вул. Київська, 1, відповідно до підпункту 10 пункту 2 розпорядження Кабінету Міністрів України м. Добропілля входить до зазначеного переліку.

Пунктом 28 розділу I Закону України від 24 грудня 2015 року № 911-VIII «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України», який набрав чинності з 1 січня 2016 року, виключено підпункт 8 пункту 4 статті 11 Закону № 1669-VII, але положення підпункту 8 пункту 4 статті 11 Закону № 1669-VII були реалізовані шляхом внесення відповідних змін до Закону № 2464-VI, а змін безпосередньо до Закону № 2464-VI щодо виключення (або викладення в новій редакції тощо) пункту 9⁴ розділу VIII цього Закону внесено не було.

Тобто положення підпункту 8 пункту 4 статті 11 Закону № 1669-VII після набрання ними чинності стали невід'ємною складовою Закону № 2464-VI, а підпункт 8 пункту 4 статті 11 Закону № 1669-VII вичерпав свою функцію.

Оскільки на момент прийняття спірної вимоги пункт 9⁴ розділу VIII «Прикінцеві та перехідні положення» Закону № 2464-VI не був скасований та зміни до нього не були внесені, він продовжував свою дію.

Водночас слід зазначити, що на підставі абзацу п'ятого підпункту «у» пункту 83 Закону України від 14 січня 2020 року № 440-IX «Про внесення змін до Митного кодексу України та деяких інших законодавчих актів України у зв'язку з проведенням адміністративної реформи», який набрав чинності 13 лютого 2020 року, пункт 9⁴ розділу VIII «Прикінцеві та перехідні положення» Закону № 2464-VI було виключено.

Таким чином, факт перебування платників єдиного внеску на обліку в органах доходів і зборів, розташованих на території населених пунктів, де проводиться АТО, був підставою для незастосування до таких платників заходів впливу та стягнення за невиконання обов'язків платника єдиного внеску в силу прямої дії пункту 9⁴ розділу VIII «Прикінцеві та перехідні положення» Закону № 2464-VI, який забороняв притягнення до відповідальності за невиконання обов'язків платника єдиного внеску.

Отже, позивач був звільненим від сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування на період з 14 квітня 2014 року до виключення пункту 9⁴ розділу VIII «Прикінцеві та перехідні положення» Закону № 2464-VI, а дії контролюючого органу з пред'явлення за оскаржуваними вимогами сум недоїмки, нарахованого штрафу та пені є такими, що суперечать вимогам чинного законодавства.

Разом з тим, Велика Палата Верховного Суду зазначає, що відповідно до статті 26 Закону № 2464-VI посадові особи платників єдиного внеску несуть адміністративну відповідальність, зокрема, за порушення порядку нарахування, обчислення і строків сплати єдиного внеску.

Відповідальність за несплату страхових внесків несе підприємство-страхувальник, оскільки здійснює нарахування страхових внесків із заробітної плати застрахованої особи.

Отже, фізичні особи (працівники підприємств, які тимчасово були звільнені від своєчасного виконання обов'язку зі сплати єдиного внеску) не повинні відповідати за неналежне виконання підприємством-страхувальником свого обов'язку щодо належної сплати страхових внесків, а тому наявність заборгованості підприємства по страхових внесках не може бути підставою для незарахування до страхового стажу при призначенні пенсії позивачу періоду його роботи.

Таким чином, оскаржувані судові рішення про часткове задоволення позову ПрАТ «ДТЕК Шахта Комсомолець Донбасу» ґрунтуються на правильному застосуванні норм матеріального права, що регулюють спірні правовідносини, а суди під час розгляду справи не допустили порушень процесуального закону, які б призвели або могли призвести до неправильного вирішення справи.

Детальніше з текстом постанови ВП ВС від 10 лютого 2021 року у справі № 805/3362/17-а можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/95242254>.

Зміст поняття адвокат, суб'єкт адвокатської діяльності, а також механізм отримання такого свідоцтва свідчать про те, що процес набуття статусу адвоката, як і сама адвокатська діяльність, є несумісним зі статусом судді.

Обмеження і способи їх усунення, передбачені статтею 7 ЗУ «Про адвокатуру і адвокатську діяльність», встановлені для осіб, які вже мають статус адвоката та які бажають займатись іншою (не сумісною з діяльністю адвоката) діяльністю, а не для представників інших юридичних професій, які бажають займатись адвокатською діяльністю

10 лютого 2021 року Велика Палата Верховного Суду розглянула справу за позовом ОСОБА_1 до Ради адвокатів Хмельницької області про скасування рішення в частині та зобов'язання вчинити певні дії за касаційною скаргою Ради адвокатів Хмельницької області на постанову Львівського апеляційного адміністративного суду від 28 листопада 2017 року, і прийняла постанову, в якій зазначила таке.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

ОСОБА_1 з 14 лютого 2012 року працює на посаді судді Хмельницького окружного адміністративного суду.

У липні 2016 року до Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури Хмельницької області позивачкою були подані документи для складання іспиту з метою отримання свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю, складено кваліфікаційний іспит та отримано свідоцтво про складення кваліфікаційного іспиту серії НОМЕР_1.

Рішенням Ради адвокатів Хмельницької області ОСОБА_1 направлена на стажування, яке проходила в період з 11 листопада 2016 року до 10 травня 2017 року.

10 травня 2017 року Радою адвокатів Хмельницької області прийнято рішення № 7-2.1 /17, у якому зазначено: «За результатами проходження стажування видати ОСОБА_1 свідоцтво про право на заняття адвокатською діяльністю в день складання нею Присяги адвоката України. Складання ОСОБА_1 Присяги адвоката України перед Радою адвокатів Хмельницької області призначити на 12 червня 2017 року о 14 год 00 хв та привести ОСОБА_1 до присяги за умови усунення нею протягом 30 днів з дня прийняття цього рішення і до моменту складення перед Радою адвокатів Хмельницької області присяги адвоката України обставин несумісності, визначених статтею 7 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність». Це рішення набирає чинності з дня його прийняття та підлягає скасуванню у випадку неусунення ОСОБА_1 обставин несумісності, визначених статтею 7 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» протягом 30 днів з дня прийняття цього рішення і до моменту складення перед Радою адвокатів Хмельницької області присяги адвоката України».

У подальшому рішенням Ради адвокатів Хмельницької області від 12 червня 2017 року № 8-2/17 скасовано рішення від 10 травня 2017 року № 7-2.1/17 в частині пункту (абзацу) першого резолютивної частини.

Вважаючи рішення Ради адвокатів Хмельницької області від 10 травня 2017 року № 7-2.1/17 у частині пунктів (абзаців) другого та третього резолютивної частини, а також рішення від 12 червня 2017 року № 8-2/17 протиправними, позивачка звернулася до суду з адміністративним позовом.

ОЦІНКА СУДУ

За змістом статті 54 Закону України від 02 червня 2016 року № 1402-VIII «Про судоустрій і статус суддів» (далі – Закон № 1402-VIII) суддя не може поєднувати свою діяльність із підприємницькою, адвокатською діяльністю, обіймати будь-які інші оплачувані посади, виконувати іншу оплачувану роботу (крім викладацької, наукової чи творчої), а також входити до складу керівного органу чи наглядової ради підприємства або організації, що має на меті одержання прибутку.

Отже, особа, яка перебуває на посаді судді, не може, зокрема займатися адвокатською діяльністю або виконувати іншу оплачувану роботу.

До того ж, складаючи присягу судді, особа свідомо приймає етичні та інші обмеження, які покладаються на неї спеціальним національним законодавством, Кодексом суддівської етики, затвердженим XI черговим з'їздом суддів України 22 лютого 2013 року, Бангалорськими принципами поведінки суддів від 19 травня 2006 року, схваленими Резолюцією Економічної та соціальної ради ООН 27 липня 2006 року № 2006/23.

Велика Палата Верховного Суду звертає увагу, що доступ до професії адвоката в Україні передбачає виконання встановлених законодавством вимог (стаття 6 Законом України від 05 липня 2012 року № 5076-VI «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» (далі – Закон № 5076-VI) до осіб, які виявили бажання стати адвокатом. Серед них, зокрема, є вимога проходження стажування.

На думку Великої Палати Верховного Суду, стажування діючого судді впродовж шести місяців під керівництвом адвоката з метою отримання адвокатського свідоцтва виходить за межі допустимих сфер відносин між суддями та адвокатами.

Слід окремо підкреслити, що таке розуміння спірних правовідносин не поширюється на осіб, звільнених з посади судді, в тому числі за заявою про відставку.

Наведене свідчить про те, що хоча чинне законодавство України не містить конкретно визначеної заборони діючим суддям складати кваліфікаційний іспит та проходити відповідне стажування з метою отримання свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю, однак участь судді в таких процедурах ставить під сумнів його/її незалежність та безсторонність.

Практика, яка склалась у частині допуску осіб, які перебувають на посаді судді, до кваліфікаційного іспиту та стажування з метою отримання свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю, не є послідовною та суперечить забороні, встановленій в антикорупційному законодавстві.

У позовній заяві позивачка наполягала на тому, що не має наміру поєднувати адвокатську діяльність з перебуванням на посаді судді. Наголошує що, отримуючи свідоцтво про право на заняття адвокатською діяльністю, вона лише реалізує своє право на отримання такого свідоцтва і не допускає порушень вимог щодо несумісництва, оскільки не здійснює адвокатську діяльність.

Застосовані у цій справі правові норми свідчать про те, що адвокатом є фізична особа, яка здійснює адвокатську діяльність на підставах та в порядку, що передбачені Законом № 5076-VI.

Обов'язковими складовими набуття статусу адвоката є, зокрема, складення особою присяги адвоката України та отримання свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю.

Велика Палата Верховного Суду погоджується із доводами касаційної скарги, що, отримання свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю, що надає такій особі статус адвоката, гарантії адвокатської діяльності та можливість притягнення її до дисциплінарної відповідальності, свідчить про те, що така особа вже є суб'єктом адвокатської діяльності у розумінні профільного закону та без укладення договору про надання правової допомоги, без отримання доходу, може у будь-який час надати іншу правову допомогу клієнту.

Набуття особою статусу адвоката є процесом, який не охоплюється визначенням адвокатської діяльності. Але бажання отримати доступ до професії адвоката, перебуваючи у статусі судді, не виглядає легітимним та суперечить меті антикорупційного законодавства.

У сенсі Закону № 1402-VIII щодо заборони займатись адвокатською діяльністю не можна відокремити мету отримання свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю від бажання надавати (платно або безоплатно) правову допомогу. Саме з метою займатись адвокатською діяльністю особа отримує відповідне свідоцтво.

Отже, хоч закони № 5076-VI та № 1402-VIII прямо не забороняють суддям отримувати свідоцтво про право на заняття адвокатською діяльністю, але зміст поняття адвокат, суб'єкт адвокатської діяльності, а також описаний вище механізм

отримання такого свідоцтва свідчать про те, що процес набуття статусу адвоката, як і сама адвокатська діяльність є несумісними зі статусом судді.

Водночас Велика Палата Верховного Суду звертає увагу на те, що у випадку складення присяги адвоката та отримання особою, яка є суддею, свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю, така особа одночасно буде перебувати під дією двох присяг – судді та адвоката.

Отримавши свідоцтво про право на заняття адвокатською діяльністю, особа, яка є суддею, окрім Закону № 1402-VIII, підпадає під дію Закону № 5076-VI, що є недопустимим, оскільки ставить під сумнів незалежність цих двох інститутів один від одного.

Окрім того, Велика Палата Верховного Суду зазначає, що статтю 7 Закону № 5076-VI встановлено перелік обмежень щодо несумісності з діяльністю адвоката. Зокрема, несумісною з діяльністю адвоката є робота на посаді судді відповідно до пункту 1 частини першої статті 7 зазначеного Закону.

Аналіз понять «адвокат» та «адвокатська діяльність», що наведені у статті 1 Закону № 5076-VI, а також зміст статей 4, 6, 19 цього Закону свідчить про те, що обставини несумісності з діяльністю адвоката, визначені статтю 7 зазначеного Закону, виникають для осіб, які мають (уже отримали) такий статус.

Велика Палата Верховного Суду звертає увагу на те, що обмеження і способи їх усунення встановлені для осіб, які вже мають статус адвоката та які бажають займатись іншою (не сумісною з діяльністю адвоката) діяльністю, а не для представників інших юридичних професій, які бажають займатись адвокатською діяльністю.

З огляду на зазначене, Велика Палата Верховного Суду дійшла висновку, що оскільки рішення Ради адвокатів Хмельницької області від 10 травня 2017 року № 7-2.1/17 скасоване рішенням Ради адвокатів Хмельницької області від 12 червня 2017 року № 8-2/17 у частині пункту (абзацу) першого, а саме видачі позивачці свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю, необхідно скасувати пункти (абзаци) другий та третій резолютивної частини рішення Ради адвокатів Хмельницької області від 10 травня 2017 року № 7-2.1/17, стосовно застереження щодо видачі ОСОБА_1 свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю та складення присяги адвоката за умови усунення протягом 30 днів з дня прийняття цього рішення обставин несумісності, передбачених статтю 7 Закону № 5076-VI. Рада адвокатів Хмельницької області помилково вважала, що «особа, стосовно якої існують обставини несумісності, за умови виконання інших вимог законодавства, може бути допущена до складання кваліфікаційного іспиту, а при успішному його складанні може в подальшому проходити стажування...».

Детальніше з текстом постанови ВП ВС від 10 лютого 2021 року у справі № 822/1309/17 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/95439673>.

1.2. Господарська юрисдикція

Податковий орган, так само як й інші конкурсні кредитори у справах про банкрутство, повинен подати до господарського суду вимоги до боржника щодо його грошових зобов'язань по сплаті податків і зборів, що виникли до дня відкриття провадження (проваджень) у справі про банкрутство разом з документами, що ці зобов'язання підтверджують, а господарський суд зобов'язаний розглянути всі вимоги та заперечення проти них на підставі поданих кредитором і боржником документів, оцінити правомірність цих вимог незалежно від наявності в адміністративному суді спору щодо неузгодженого податкового зобов'язання, з якого сформована кредиторська вимога податкового органу

15 грудня 2020 року Велика Палата Верховного Суду розглянула касаційну скаргу Офісу великих платників податків Державної податкової служби (далі – ОВПП ДПС) на ухвалу Господарського суду Дніпропетровської області від 24 липня 2019 року та постанову Центрального апеляційного господарського суду від 17 грудня 2019 року в частині відхилення кредиторських вимог у справі за заявою Товариства з обмеженою відповідальністю «Нова Трейд Груп» (далі – ТОВ «Нова Трейд Груп») до боржника – Товариства з обмеженою відповідальністю «Трейд Коммодіті» (далі – ТОВ «Трейд Коммодіті») про визнання банкрутом, і прийняла постанову, в якій зазначила таке.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

ТОВ «Нова Трейд Груп» подало заяву про банкрутство ТОВ «Трейд Коммодіті».

Ухвалою від 7 травня 2019 року Господарський суд Дніпропетровської області відкрив провадження у справі про банкрутство ТОВ «Трейд Коммодіті», того ж дня на офіційному веб-сайті Вищого господарського суду України в мережі Інтернет Господарським судом Дніпропетровської області здійснено офіційне оприлюднення повідомлення про порушення провадження у справі про банкрутство ТОВ «Трейд Коммодіті».

Після закінчення строку для подання грошових вимог до боржника до суду звернувся ОВПП ДФС з грошовими вимогами у розмірі 525 158 393,24 грн.

Господарські суди встановили, що на час звернення боржник має заборгованість перед ОВПП ДФС на загальну суму 24 586 774,07 грн, з яких заборгованість за основним платежем – 5 783 852, 12 грн та штрафні санкції/пеня – 18 802 921,95 грн.

Разом із тим установлено, що податкові повідомлення-рішення, якими боржнику нараховані податкові зобов'язання у загальному розмірі 500 571 619,17 грн, є предметом оскарження в Дніпропетровському окружному адміністративному суді і розгляд цих справ не завершено, у зв'язку із чим заборгованість боржника на суму 500 571 619,17 грн є неузгодженою, а тому не може бути визнаною у складі кредиторських вимог.

Враховуючи викладене, ухвалою від 24 липня 2019 року Господарський суд Дніпропетровської області, постановленою за результатами попереднього засідання та залишеною без змін судом апеляційної інстанції, визнав частково грошові вимоги ОВПП ДФС у сумі 3842,00 грн (перша черга задоволення); основний борг 5 783 852,12 грн

(шоста черга задоволення), штрафні санкції/пеня 18 802 921,95 грн (шоста черга задоволення). Грошові вимоги ОВПП ДФС у сумі 500 571 619,17 грн відхилив; затвердив реєстр вимог кредиторів у справі про банкрутство ТОВ «Трейд Коммодіті», зокрема, з визнаними вимогами ОВПП ДФС.

Суди попередніх інстанцій виходили з того, що податковим боргом у розумінні Податкового кодексу України (далі – ПК України) є сума узгодженого податкового зобов'язання, відповідно заява ОВПП ДФС підлягає задоволенню лише в частині узгоджених податкових зобов'язань.

ОЦІНКА СУДУ

Статтею 23 Закону України від 14 травня 1992 року № 2343-XII «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» (далі – Закон № 2343-XII) унормовано порядок виявлення кредиторів та осіб, які мають бажання взяти участь у санації боржника. Так, конкурсні кредитори за вимогами, які виникли до дня відкриття провадження (проваджень) у справі про банкрутство, зобов'язані подати до господарського суду письмові заяви з вимогами до боржника, а також документи, що їх підтверджують, протягом тридцяти днів від дня офіційного оприлюднення оголошення про відкриття провадження (проваджень) у справі про банкрутство.

Особи, вимоги яких заявлені після закінчення строку, встановленого для їх подання, або не заявлені взагалі, не є конкурсними кредиторами, а їх вимоги погашаються в шосту чергу в ліквідаційній процедурі.

Норми статті 1 та частини першої статті 23 Закону № 2343-XII пов'язують статус конкурсних грошових вимог виключно з моментом виникнення відповідного зобов'язання боржника.

Тобто при визначенні статусу кредиторських вимог у справі про банкрутство має враховуватися насамперед момент виникнення вимоги, а не строк її виконання, відтак вимоги кредиторів, які виникли до порушення провадження у справі про банкрутство, є конкурсними незалежно від строку виконання грошових зобов'язань боржника.

Як уже зазначалось, у справі, що розглядається, ОВПП ДПС звернувся до господарського суду із заявою в порядку статті 23 Закону № 2343-XII, включивши до складу заявлених вимог як вимоги за узгодженими податковими зобов'язаннями у сумі 24 586 774, 07 грн, так і вимоги за неузгодженими податковими зобов'язаннями у сумі 500 571 619,17 грн (податкові повідомлення-рішення, якими боржнику визначено цю суму зобов'язань, є предметом судового розгляду).

Аналіз приписів податкового законодавства, в тому числі положень підпункту 14.1.175 пункту 14.1 статті 14, пункту 56.18 статті 56, пункту 57.3 статті 57 та інших положень ПК України, дає змогу дійти висновку про те, що грошове зобов'язання платника податків для цілей здійснення адміністрування податків та зборів може існувати як узгоджене зобов'язання, набувши статусу податкового боргу після настання моменту його сплати, що надає податковому органу можливість здійснення заходів щодо стягнення суми такого зобов'язання, а також як неузгоджене зобов'язання, коли грошове зобов'язання існує, але заходи щодо адміністрування податків та зборів податковими органами не вживаються.

Однак неузгодженість суми грошового зобов'язання не означає, що зобов'язання не існує або може не враховуватися при зверненні із заявою про визнання кредиторських вимог відповідно до приписів статті 23 Закону № 2343-XII.

Відповідно ж до частини другої статті 25 Закону № 2343-XII у попередньому засіданні господарський суд розглядає всі вимоги кредиторів, у тому числі щодо яких були заперечення боржника і які не були внесені розпорядником майна до реєстру вимог кредиторів, а також ті, що визнані боржником та внесені розпорядником майна до реєстру вимог кредиторів, і вирішує питання про його затвердження. Поряд з цим будь-яких спеціальних приписів щодо кредиторських вимог органу доходів та зборів із зобов'язань щодо сплати податків, зборів (обов'язкових платежів), страхових внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне та інше соціальне страхування Закон № 2343-XII не містить.

Таким чином, з огляду на положення статей 23-25 Закону № 2343-XII, чинного на момент відкриття провадження у цій справі, податковий орган, так само як і інші конкурсні кредитори, повинен подати до господарського суду вимоги до боржника щодо його грошових зобов'язань по сплаті податків і зборів, що виникли до дня відкриття провадження (проваджень) у справі про банкрутство разом з документами, що ці зобов'язання підтверджують, а господарський суд зобов'язаний розглянути всі вимоги та заперечення проти них на підставі поданих кредитором і боржником документів, оцінити правомірність цих вимог незалежно від наявності в адміністративному суді спору щодо неузгодженого податкового зобов'язання, з якого сформована кредиторська вимога податкового органу.

З огляду на викладене господарські суди попередніх інстанцій дійшли передчасного висновку про відхилення грошових вимог ОВПП ДПС без з'ясування фактичних обставин щодо встановлення підстав, розміру та моменту виникнення цих грошових вимог, а відтак судові рішення у відповідній частині підлягають скасуванню.

Детальніше з текстом постанови ВП ВС від 15 грудня 2020 року у справі № 904/1693/19 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/95439649>.

2. Справи, розглянуті з підстав необхідності відступу від висновків Верховного Суду України

2.1. Господарська юрисдикція

Велика Палата Верховного Суду відступила від правового висновку Верховного Суду України щодо порядку зміни розміру орендної плати внаслідок зміни нормативної грошової оцінки землі, визначивши, що якщо договір оренди землі змінений судом, то договірне зобов'язання в частині розміру орендної плати змінюється з моменту набрання рішенням суду законної сили

16 лютого 2021 року Велика Палата Верховного Суду розглянула касаційну скаргу Збараської міської ради на постанову Західного апеляційного господарського

суду від 04 березня 2020 року та рішення Господарського суду Тернопільської області від 11 грудня 2019 року у справі за позовом Збараської міської ради до фізичної особи - підприємця ОСОБА_1 про внесення змін до договору оренди земельної ділянки.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

01 листопада 2008 року між міською радою (орендодавцем) та ФОП ОСОБА_1 (орендарем) укладено договір оренди землі, відповідно до пункту 1 якого орендодавець надає, а орендар приймає в строкове платне користування земельну ділянку несільськогосподарського призначення для комерційного використання, яка знаходиться у м. Збаражі. В оренду передається земельна ділянка загальною площею 1,28 га (пункт 2 договору оренди землі).

Пунктом 6 договору оренди землі визначено, що нормативна грошова оцінка земельної ділянки згідно з витягом з технічної документації з визначення нормативної грошової оцінки земельної ділянки № 7077 від 29 жовтня 2008 року становить 355 552,9 грн і 27,7776 грн за 1 кв. м.

У пункті 10 договору оренди землі сторони обумовили, що орендна плата вноситься орендарем у грошовій формі у розмірі 3 % нормативної грошової оцінки землі (355 552,9 грн), що складає 10 666,59 грн на рік.

8 липня 2014 року міською радою прийнято рішення № 771 «Про затвердження нормативної грошової оцінки земель м. Збаража» (далі – рішення № 771), пунктом 2 якого затверджено нормативну грошову оцінку земель м. Збаража, в тому числі середню базову вартість одного квадратного метра земель міста у розмірі 86,16 грн.

З метою приведення розміру орендної плати у відповідність із вимогами чинного законодавства щодо нормативної грошової оцінки земель та укладення додаткової угоди до договору оренди землі позивачем було направлено на адресу відповідача лист від 19 листопада 2018 року з пропозицією підписати додаткову угоду до договору оренди землі, до якого міською радою додано: додаткову угоду № 1 від 19 листопада 2018 року; копію рішення № 771; розрахунок розміру орендної плати та витяг з технічної документації про нормативно-грошову оцінку земельної ділянки від 08 листопада 2018 року № 427/0/196-18.

Відповідно до витягу із технічної документації про нормативну грошову оцінку від 08 листопада 2018 року № 427/0/196-18 відділу у Збараському районі Головного управління Держгеокадастру у Тернопільській області нормативна грошова оцінка земельної ділянки площею 1,28 га, складає 7 282 086,32 грн.

Згідно з розрахунком розміру орендної плати за земельну ділянку комунальної власності, що є додатком до додаткової угоди № 1 від 19 листопада 2018 року, розмір орендної плати складає 218 462,59 грн.

Оскільки відповідач не підписав указану додаткову угоду, зміни до договору оренди землі за згодою сторін внесені не були, тому позивач звернувся із цим позовом до суду за захистом свого порушеного права.

Суди попередніх інстанцій позовні вимоги задовольнили частково, зокрема, внесли зміни в договір оренди землі в частині розміру орендної плати, і встановили, що відповідні зобов'язання сторін за договором оренди землі змінюються з моменту набрання судовим рішенням законної сили.

ОЦІНКА СУДУ

Згідно зі статтею 21 Закону № 161-XIV орендна плата за землю – це платіж, який орендар вносить орендодавцеві за користування земельною ділянкою згідно з договором оренди землі. Розмір, умови і строки внесення орендної плати за землю встановлюються за згодою сторін у договорі оренди (крім строків внесення орендної плати за земельні ділянки державної та комунальної власності, які встановлюються відповідно до Податкового кодексу України). Обчислення розміру орендної плати за землю здійснюється з урахуванням індексів інфляції, якщо інше не передбачено договором оренди.

Орендна плата із зазначенням її розміру, індексації, способу та умов розрахунків, строків, порядку її внесення і перегляду та відповідальності за її несплату є істотною умовою договору оренди землі. Розмір, умови і строки внесення орендної плати за землю встановлюються за згодою сторін у договорі оренди (крім строків внесення орендної плати за земельні ділянки державної та комунальної власності, які встановлюються відповідно до Податкового кодексу України).

Згідно з частинами першою, другою статті 651 ЦК України зміна договору допускається лише за згодою сторін, якщо інше не встановлено договором або законом. Договір може бути змінено за рішенням суду на вимогу однієї із сторін у разі істотного порушення договору другою стороною та в інших випадках, встановлених договором або законом. Аналогічна норма міститься в статті 30 Закону № 161-XIV.

Згідно з частиною третьою статті 653 ЦК України у разі зміни договору зобов'язання змінюється з моменту досягнення домовленості про зміну договору, якщо інше не встановлено договором чи не обумовлено характером його зміни. Якщо договір змінюється у судовому порядку, зобов'язання змінюється з моменту набрання рішенням суду про зміну договору законної сили.

Наведені норми права передбачають, що зміна договору оренди землі допускається лише за згодою сторін, якщо інше не встановлено договором або законом. У разі недосягнення згоди щодо зміни умов договору оренди землі спір вирішується в судовому порядку. При цьому якщо договір змінений судом, то зобов'язання змінюється з моменту набрання відповідним рішенням суду законної сили.

Ураховуючи викладене, Велика Палата Верховного Суду вважає, що якщо права та обов'язки сторін змінюються внаслідок внесення змін до договору судовим рішенням, то відповідне зобов'язання змінюється з моменту набрання таким рішенням законної сили.

З приводу відступу від висновків щодо застосування норм права, викладених у постанові Верховного Суду України від 18 травня 2016 року у справі № 6-325цс16, Велика Палата Верховного Суду зазначає таке.

У справі № 6-325цс16 Верховний Суд України дійшов висновку, що внаслідок зміни розміру нормативної грошової оцінки земельної ділянки змінився розмір орендної плати за користування нею, тому договір щодо розміру орендної плати слід вважати зміненим з 01 січня 2014 року.

Велика Палата Верховного Суду відступає від цього висновку, оскільки якщо договір змінений судом, то відповідне договірне зобов'язання змінюється з моменту набрання рішенням суду законної сили (частина третя статті 653 ЦК України).

Ураховуючи викладене, Велика Палата Верховного Суду вважає, що касаційна скарга міської ради підлягає залишенню без задоволення, а судові рішення – без змін.

Детальніше з текстом постанови ВП ВС від 16 лютого 2021 року у справі № 921/530/18 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/95849041>.

3. Справи, розглянуті з підстав необхідності відступу від висловленої раніше позиції Верховного Суду

3.1. Адміністративна юрисдикція

Велика Палата Верховного Суду відступила від правового висновку Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного цивільного суду щодо визначення суду, до компетенції якого належить перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами, визначивши, що саме в суді першої інстанції у провадженні за нововиявленими обставинами має переглядатися рішення цього самого суду, якщо заявлені нововиявлені обставини стосуються висновків і розсуду цього суду в частині, яка за наслідками апеляційного чи касаційного перегляду залишилася без змін. У тому разі якщо суди апеляційної чи касаційної інстанції змінять рішення суду першої інстанції по суті заявлених позовних вимог, то саме судові акти судів цих інстанцій можуть і мають бути предметом перегляду у провадженні за нововиявленими обставинами, оскільки в цій частині (по суті спору чи з інших підстав) рішення суду першої інстанції зазнало сутнісних змін або було скасовано

З лютого 2021 року Велика Палата Верховного Суду розглянула касаційну скаргу Акціонерного товариства «Комерційний банк «Приватбанк» (далі – АТ «КБ «Приватбанк») на ухвалу Шостого апеляційного адміністративного суду від 22 червня 2020 року за заявою АТ «КБ «Приватбанк» про перегляд за нововиявленими обставинами постанови Київського апеляційного адміністративного суду від 05 лютого 2018 року у справі за позовом Публічного акціонерного товариства «АКЦЕНТ-БАНК» (далі – ПАТ «А-БАНК») до Національного банку України (далі – НБУ), Фонду гарантування вкладів фізичних осіб (далі – Фонд), уповноважених осіб Фонду на здійснення тимчасової адміністрації в АТ «КБ «Приватбанк», АТ «КБ «Приватбанк», Міністерства фінансів України (далі – Мінфін), Публічного акціонерного товариства «УКРГАЗБАНК» (далі – ПАТ «УКРГАЗБАНК») – про визнання протиправними та скасування рішень, поворот їх виконання, і прийняла постанову, в якій зазначила таке.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Окружний адміністративний суд міста Києва постановою від 17 травня 2017 року позов ПАТ «А-БАНК» про визнання протиправними та скасування рішень Комісії з питань визначення пов'язаних із банком осіб і перевірки операцій банків

із такими особами НБУ, рішень виконавчої дирекції Фонду на здійснення тимчасової адміністрації в АТ КБ «Приватбанк» <...> задовольнив.

Київський апеляційний адміністративний суд постановою від 05 лютого 2018 року, залишеною без змін Касаційним адміністративним судом у складі Верховного Суду, апеляційні скарги НБУ та АТ «КБ «Приватбанк» задовольнив частково, а постанову Окружного адміністративного суду міста Києва від 17 травня 2017 року змінив шляхом викладення абзацу тринадцятого її резолютивної частини у такій редакції: «Присудити в рівних частинах за рахунок бюджетних асигнувань Національного банку України і Міністерства фінансів України та за рахунок Фонду гарантування вкладів фізичних осіб на користь ПАТ «А-БАНК» понесені ним витрати по сплаті судового збору у розмірі 5 562 556 грн». У решті постанову Окружного адміністративного суду міста Києва від 17 травня 2017 року залишив без змін.

У травні 2020 року АТ «КБ «Приватбанк» звернулося до Шостого апеляційного адміністративного суду із заявою про перегляд постанови Київського апеляційного адміністративного суду від 05 лютого 2018 року за нововиявленими обставинами.

Шостий апеляційний адміністративний суд ухвалою від 22 червня 2020 року заяву АТ «КБ «Приватбанк» про перегляд за нововиявленими обставинами постанови Київського апеляційного адміністративного суду від 05 лютого 2018 року повернув без розгляду, оскільки постанова Окружного адміністративного суду міста Києва від 17 травня 2017 року у частині задоволення позовних вимог ПАТ «А-БАНК» була залишена без змін судами апеляційної та касаційної інстанцій, при вирішенні питання щодо порядку подання заяви про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами слід керуватися частиною першою статті 365 КАС України. У розумінні положень цієї норми процесуального закону за нововиявленими обставинами з підстав, зазначених АТ «КБ «Приватбанк», може бути переглянута саме постанова Окружного адміністративного суду міста Києва від 17 травня 2017 року.

ОЦІНКА СУДУ

Велика Палата Верховного Суду в контексті спірних правовідносин не дає оцінку наявності або відсутності нововиявлених обставин, а вирішує питання щодо визначення порядку подачі заяви про перегляд судового рішення у разі зміни судом апеляційної інстанції рішення суду першої інстанції тільки в частині судових витрат.

Заява про перегляд судового рішення суду першої інстанції з підстав, визначених частиною другою, пунктами 1, 2 частини п'ятої статті 361 цього Кодексу, подається до суду, який ухвалив судові рішення (частина перша статті 365 КАС України).

Заява про перегляд судових рішень судів апеляційної і касаційної інстанцій з підстав, зазначених у частині першій цієї статті, якими змінено або скасовано судові рішення, подається до суду тієї інстанції, яким змінено або ухвалено нове судові рішення (частина друга статті 365 КАС України) <...>.

Виходячи з положень частин першої, другої статті 365 КАС України в поєднанні із іншими законодавчими правилами, передбаченими Кодексом, повноваження суду на перегляд за нововиявленими обставинами стосується лише тих рішень, якими закінчено розгляд справи та які набрали законної сили. Нововиявлені обставини, їхня фактична, юридична, доказова, змістовна природа спрямовані на зміну чи скасування

визнаного раніше законного, обґрунтованого та справедливого судового акта з результатами розв'язання спору. Із логіки завдання стадії провадження за нововиявленими обставинами можна побачити, що ці обставини тим, що завжди стосуються суті спору, визначають, «наче вказують», що вони підлягають перегляду саме тією судовою інстанцією, яка розв'язала спір, її присуд набрав законної сили й таким чином здійснилося правосуддя, або тією судовою інстанцією, яка втрутилася в рішення суду по суті й ухвалила своє змінене чи нове судове рішення, яке набрало законної сили.

Велика Палата Верховного Суду вважає, що цільове і системне розуміння положень законодавства та обставин справи дають підстави для висновку про можливість відступлення від правової позиції Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду, викладеної у постанові від 15 травня 2019 року у справі № 524/3242/15, за якою у разі, коли суд апеляційної інстанції змінив рішення суду першої інстанції у частині розподілу судових витрат, а у решті залишив без змін, судом, який ухвалив рішення по суті спору і до компетенції якого належить здійснення перегляду судового рішення за нововиявленими обставинами, все одно (однаково) є суд апеляційної, а не першої інстанції, попри те, що суд другої інстанції як суд факту та права не задіював своїх інстанційних процесуальних повноважень в частині дослідження та фактів і обставин справи, що мають значення для правильного, обґрунтованого та справедливого вирішення спору, й не ухвалював рішення про скасування або зміну рішення суду першої інстанції за наслідками апеляційного чи касаційного перегляду.

Колегія суддів вважає, що саме в суді першої інстанції у провадженні за нововиявленими обставинами має переглядатися рішення цього самого суду, якщо заявлені нововиявлені обставини стосуються висновків і розсуду цього суду в частині, яка за наслідками апеляційного чи касаційного перегляду залишилася без змін. У тому разі, якщо суди апеляційної чи касаційної інстанції змінять рішення суду першої інстанції по суті заявлених позовних вимог, то саме судові акти судів цих інстанцій можуть і мають бути предметом перегляду у провадженні за нововиявленими обставинами, оскільки в цій частині (по суті спору чи з інших підстав) рішення суду першої інстанції зазнало сутнісних змін або було скасовано.

Розподіл судових витрат є процесуальним питанням, яке підлягає обов'язковому вирішенню судом за наслідками розгляду справи. Водночас зміна рішення суду першої інстанції, яка зумовлена виключно неправильним вирішенням чи невирішенням цього питання і залишенням по суті без змін рішення суду першої інстанції, не може вважатися прийняттям власного рішення по суті спору, а відтак не може бути підставою для застосування частини другої статті 365 КАС України.

У кожному разі треба визнати, що якщо суд апеляційної інстанції змінив судове рішення суду першої інстанції тільки в частині розподілу судових витрат, але залишив без зміни рішення по суті спору, то у розумінні частин першої та другої статті 365 КАС України заява про перегляд судового рішення суду першої інстанції з підстав, визначених частиною другою, пунктами 1, 2 частини п'ятої статті 361 цього Кодексу, подається до суду, який ухвалив судове рішення, тобто до суду першої інстанції.

З огляду на викладене, оскільки у справі, що розглядається, суд апеляційної інстанції залишив без змін рішення суду першої інстанції про задоволення позову та змінив це рішення лише у частині розподілу судових витрат, судом, який ухвалив рішення по суті спору і до компетенції якого належить здійснення перегляду судового рішення за нововиявленими обставинами, є суд першої інстанції, який ухвалив рішення по суті спору, а не суд апеляційної інстанції.

Детальніше з текстом постанови ВП ВС від 3 лютого 2021 року у справі № 826/20239/16 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/95439650>.

3.2. Господарська юрисдикція

Велика Палата Верховного Суду підтримала правовий висновок Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду щодо територіальної юрисдикції (підсудності) справ про стягнення орендної плати за користування нерухомим майном, визначивши, що до спорів про стягнення заборгованості, яка виникла внаслідок невиконання зобов'язань за договором, який укладений щодо користування нерухомим майном, застосовуються виключні правила підсудності (частина третя статті 30 ГПК України)

16 лютого 2021 року Велика Палата Верховного Суду розглянула касаційні скарги Товариства з обмеженою відповідальністю «Медичний центр імені академіка Юрія Прокоповича Спіженка» (далі – Медичний центр; попереднє найменування – Товариство з обмеженою відповідальністю «Компанія «Адоніс»), Амбулаторно-поліклінічного закладу «Київський міський дитячий діагностичний центр» (далі – Діагностичний центр), заступника прокурора міста Києва на рішення Господарського суду Київської області від 11 березня 2019 року та додаткове рішення цього ж суду від 25 березня 2019 року, постанову Північного апеляційного господарського суду від 3 жовтня 2019 року у справі за позовом Київської місцевої прокуратури № 9 (далі – Прокуратура) в інтересах держави в особі Департаменту комунальної власності м. Києва виконавчого органу Київської міської ради (далі – Департамент) та Діагностичного центру до Медичного центру про стягнення 100 235,60 грн, і прийняла постанову, в якій зазначила таке.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

29 листопада 2017 року Департамент (орендодавець), Медичний центр (орендар) та Діагностичний центр уклали Договір, відповідно до умов якого орендодавець передає, а орендар приймає в оренду нерухоме майно (нежитлові приміщення) загальною площею 152,90 кв. м, що належить до комунальної власності територіальної громади м. Києва, для розміщення закладу охорони здоров'я. Договір є укладеним з моменту його підписання і діє з 29 листопада 2017 року по 27 листопада 2020 року.

Медичний центр, користуючись орендованим приміщенням, належним чином не виконав грошового зобов'язання в частині внесення орендних платежів за період оренди з 29 листопада 2017 року по 28 лютого 2018 року, що призвело до утворення заборгованості.

1 березня 2018 року сторони Договору склали акт приймання-передачі нерухомого майна, згідно з яким у зв'язку з розірванням Договору Медичний центр повернув орендодавцю приміщення.

У зв'язку з наявною непогашеною Медичним центром заборгованістю за Договором та зважаючи на вплив гарантійного строку, Діагностичний центр листами від 3 квітня 2018 року № 3/149 та від 14 травня 2018 року № 3/214 просив повідомити про причини несплати боргу, узгодити графік погашення заборгованості та з'явитися представників для підписання акта звіряння. Листи залишені відповідачем без відповіді та задоволення.

У січні 2019 року відповідач звернувся до Господарського суду Київської області з клопотанням про передачу справи за виключною підсудністю до Господарського суду міста Києва, оскільки нерухоме майно, стягнення коштів за оренду якого є предметом спору, знаходиться у місті Києві. Суди попередніх інстанцій у задоволенні клопотання відмовили з підстав його необґрунтованості.

ОЦІНКА СУДУ

Відповідно до частин першої, другої статті 27 ГПК України позов пред'являється до господарського суду за місцезнаходженням чи місцем проживання відповідача, якщо інше не встановлено цим Кодексом.

Правила ж виключної територіальної підсудності передбачені у статті 30 ГПК України, перелік категорій справ у якій розширеному тлумаченню не підлягає.

Виключна підсудність є особливим видом територіальної підсудності, правила якої забороняють застосування при пред'явленні позову інших норм, що регулюють інші види територіальної підсудності, передбачені у статтях 27 - 29 ГПК України.

Приписами цивільного судочинства (частина перша статті 114 Цивільного процесуального кодексу України (далі – ЦПК України; в редакції, чинній до 14 грудня 2017 року, частина перша статті 30 ЦПК України в чинній редакції) передбачено виключну підсудність позовів, що виникають із приводу нерухомого майна, пред'являються за місцем знаходження майна або його основної частини.

Забезпечуючи єдність у застосуванні процесуального законодавства, суди цивільної юрисдикції стало застосовували це положення таким чином, що у цьому випадку виключну підсудність встановлено для позовів, що виникають із приводу нерухомого майна (частина перша статті 114 ЦПК). Враховуючи положення статті 181 ЦК України, зазначали, що такими є, наприклад, позови про право власності на таке майно; про право володіння і користування ним (стаття 358 ЦК); <...> про право користування нерухомим майном (визначення порядку користування ним); про право, яке виникло із договору найму жилого приміщення, оренди тощо; <...> стягнення орендної плати, якщо спір виник з приводу нерухомого майна <...>.

На відміну від регулювання, наведеного у ЦПК України, у положеннях частини третьої статті 16 ГПК України в редакції, чинній до 14 грудня 2017 року, йшлося про виключну підсудність господарським судам справ у спорах про право власності на майно або про витребування майна з чужого незаконного володіння чи про усунення перешкод у користуванні майном.

У чинній редакції ГПК України частина третя статті 30 цього Кодексу вказує на виключну підсудність справ у спорах, що виникають з приводу нерухомого майна, господарським судам за місцезнаходженням майна або основної його частини, що відповідає змісту частини першої статті 30 ЦПК України.

Аналізуючи логічну послідовність зміни формулювання положень процесуального законодавства щодо правил розгляду позовів за виключною підсудністю, убачається її спрямованість на визначення виключної підсудності в цілому для всіх спорів, які виникають у межах відповідних правовідносин у зв'язку з нерухомим майном, безвідносно до предмета конкретного спору.

Отже, слід дійти висновку, що за правилами чинного ГПК України виключна підсудність застосовується до тих спорів, вимоги за якими стосуються нерухомого майна як безпосередньо, так і опосередковано, а спір може стосуватися як правового режиму нерухомого майна, так і інших прав та обов'язків, що пов'язані з нерухомим майном.

Велика Палата Верховного Суду вважає, що словосполучення «з приводу нерухомого майна» у частині третій статті 30 ГПК України необхідно розуміти таким чином, що правила виключної підсудності поширюються на будь-які спори, які стосуються прав та обов'язків, що пов'язані з нерухомим майном. У таких спорах нерухоме майно не обов'язково виступає як безпосередньо об'єкт спірного матеріального правовідношення.

Тому до спорів, предметом яких є стягнення заборгованості, яка виникла внаслідок невиконання зобов'язань за договором, який укладений щодо користування нерухомим майном, поширюються норми частини третьої статті 30 ГПК України.

У зв'язку із цим Велика Палата Верховного Суду не вважає за необхідне відступати від висновку, викладеного Касаційним цивільним судом у складі Верховного Суду в постанові від 16 травня 2018 року у справі № 640/16548/16-ц, про те, що позов про стягнення орендної плати за користування нерухомим майном належить до позовів, які виникають з приводу нерухомого майна.

Оскільки правила виключної підсудності поширюються на спір щодо стягнення заборгованості зі сплати орендної плати за користування нерухомим майном, розташованим у місті Києві, то спір у цій справі, переданий на розгляд до Господарського суду Київської області, вирішувався з порушенням положень частини третьої статті 30 ГПК України, оскільки справа підлягала розгляду Господарським судом міста Києва.

Детальніше з текстом постанови ВП ВС 16 лютого 2021 року у справі № 911/2390/18 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/95573681>.

Велика Палата Верховного Суду конкретизувала власний правовий висновок щодо порядку відступлення права вимоги за кредитним і забезпечувальним договорами, визначивши, що відступлення права вимоги за кредитним і забезпечувальним договорами є можливим не тільки на користь фінансових установ за обставин, коли попередній кредитор (банк) був позбавлений банківської ліцензії та перебував у процедурі ліквідації

16 березня 2021 року Велика Палата Верховного Суду розглянула касаційні скарги Приватної юридичної фірми «Центр юридичної допомоги «Дігест» та Фонду гарантування вкладів фізичних осіб на рішення Господарського суду Житомирської області від 15 червня 2020 року та постанову Північно-західного апеляційного господарського суду від 22 вересня 2020 року у справі за позовом Приватного вищого навчального закладу «Інститут підприємництва та сучасних технологій» до Публічного акціонерного товариства «Банк Форум» в особі голови комісії з припинення – ліквідатора Шевченка О.В., Приватної юридичної фірми «Центр юридичної допомоги «Дігест», приватного нотаріуса Київського міського нотаріального округу Скульської Т. А., Фонду гарантування вкладів фізичних осіб про визнання договору про відступлення прав вимоги недійсним та скасування рішення про державну реєстрацію прав і обтяжень, і прийняла постанову, в якій зазначила таке.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

19 серпня 2008 року між ПАТ «Банк Форум» та ОСОБА_1 укладено кредитний договір, за умовами якого зазначений банк надає позичальникові кредитні кошти в сумі 150 000 доларів США.

Цього ж дня, на забезпечення виконання зобов'язань за вказаним кредитним договором, між ПАТ «Банк Форум» та третьою особою ОСОБА_2 укладено договір поруки, за яким ОСОБА_2 поручився за виконання основним боржником зобов'язань з повернення кредиту.

Також між ПАТ «Банк Форум» та ПВНЗ «Інститут підприємництва та сучасних технологій» укладено іпотечний договір, за умовами якого позивач передав в іпотеку банку нерухоме майно, що належить йому на праві власності, а саме: будівлю навчального корпусу та земельну ділянку, на якій розташована будівля.

У зв'язку з невиконанням позичальником зобов'язань ПАТ «Банк Форум» звернулось до суду із позовом до ОСОБА_1 та його поручителя ОСОБА_2 про солідарне стягнення заборгованості за кредитним договором та договором поруки, що утворилася станом на 02 листопада 2010 року.

Суди встановили, що на момент укладання спірного договору ПАТ «Банк Форум» перебував у процедурі ліквідації, а тому реалізація його активів здійснювалась на відкритих торгах (аукціоні) шляхом відступлення прав вимоги за кредитними договорами та договорами забезпечення виконання зобов'язання.

26 грудня 2017 року ПЮФ «Центр юридичної допомоги «Дігест», шляхом перемоги на електронних торгах придбав право вимоги за кредитним договором, договором поруки та іпотечним договором, за результатами яких укладений спірний договір.

За умовами договору № 985-Ф ПАТ «Банк Форум» відступив шляхом продажу ПЮФ «Центр юридичної допомоги «Дігест» права вимоги до позичальника ОСОБА_1, поручителя ОСОБА_2 та іпотекодавця – ПВНЗ «Інститут підприємництва та сучасних технологій» відповідно за кредитним договором, договором поруки та іпотечним договором.

15 травня 2018 року між ПЮФ «Центр юридичної допомоги «Дігест» і Товариством з обмеженою відповідальністю «Затишний хутір» укладено попередній договір про купівлю-продаж будівлі навчального корпусу.

Постановою приватного нотаріуса Житомирського міського нотаріального округу ПЮФ «Центр надання юридичної допомоги «Дігест» відмовлено у посвідченні договору купівлі-продажу.

Рішенням судів відмовлено в задоволенні позову ПЮФ «Центр надання юридичної допомоги «Дігест» про визнання незаконною постанови приватного нотаріуса Житомирського міського нотаріального округу про відмову у вчиненні нотаріальної дії, оскільки, 29 жовтня 2014 року державним реєстратором було зареєстровано обтяження – податкову заставу на вказану будівлю навчального корпусу, а 30 вересня 2016 року на вимогу Корольовського відділу державної виконавчої служби на нього накладено арешт, а тому іпотекодержателя було позбавлено права задовольнити свої вимоги шляхом позасудового врегулювання, а саме від свого імені продати предмет іпотеки будь-якій особі на підставі договору купівлі-продажу.

ОЦІНКА СУДУ

Згідно з пунктом 1 частини першої статті 512 ЦК України кредитор у зобов'язанні може бути замінений іншою особою внаслідок передання ним своїх прав іншій особі за правочином (відступлення права вимоги).

Відповідно до статті 514 ЦК України до нового кредитора переходять права первісного кредитора у зобов'язанні в обсязі і на умовах, що існували на момент переходу цих прав, якщо інше не встановлено договором або законом.

Указані норми права визначають такі ознаки договору відступлення права вимоги: 1) предметом договору є відступлення права вимоги виконання обов'язку у конкретному зобов'язанні; 2) зобов'язання, у якому відступлене право вимоги, може бути як грошовим, так і не грошовим (передача товарів, робіт, послуг тощо); 3) відступлення права вимоги може бути оплатним, а може бути безоплатним; 4) форма договору відступлення права вимоги має відповідати формі договору, у якому виникло відповідне зобов'язання; 5) наслідком договору відступлення права вимоги є заміна кредитора у зобов'язанні.

Відповідно до глави 73 ЦК України правова природа факторингу полягає у наданні фактором (посередником) платної фінансової послуги клієнту. Зміст цієї послуги полягає у наданні (фінансуванні) фактором грошових коштів клієнту за плату.

Аналіз положень ЦК України свідчить, що договір факторингу має такі ознаки: 1) предметом договору є надання фінансової послуги за плату; 2) зобов'язання, в якому клієнтом відступається право вимоги, може бути тільки грошовим; 3) договір факторингу має передбачати не тільки повернення фінансування фактору, а й оплату

клієнтом наданої фактором фінансової послуги; 4) договір факторингу укладається тільки в письмовій формі та має містити визначені Законом № 2664-III умови; 5) мета договору полягає у наданні фактором та отриманні клієнтом фінансової послуги.

З наведеного вбачається, що договір відступлення права вимоги та договір факторингу можуть мати схожі умови, проте їх правова природа, предмет та мета укладення суттєво відрізняються.

Вирішуючи виключну правову проблему щодо розмежування правочину відступлення права вимоги та договору факторингу, Велика Палата Верховного Суду дійшла висновку, що слід виходити з наведених вище суттєвих ознак указаних договорів, які відрізняють договір відступлення права вимоги від договору факторингу.

Так, якщо предметом та метою укладеного договору є відступлення права вимоги, а інші суттєві умови договору притаманні як договорам відступлення права вимоги, так і договорам факторингу, то за відсутності доказів, що підтверджують надання новим кредитором фінансової послуги (надання грошових коштів за плату) попередньому кредитору, у суду немає підстав вважати такий договір відступлення права вимоги договором факторингу.

Судами встановлено, що за результатами торгів ПАТ «Банк Форум» (первісний кредитор), який перебуває у процедурі ліквідації, та ПЮФ «Центр юридичної допомоги «Дігест» (новий кредитор) укладений договір про відступлення (купівлі-продажу) прав вимоги № 958-Ф, за яким банк шляхом продажу відступив ПЮФ «Центр юридичної допомоги «Дігест» право вимоги за кредитним договором, договором поруки та іпотечним договором. У пункті 1.2 договору сторони встановили, що жодне з положень договору, а також будь-які платежі, які здійснюватимуться на виконання цього договору, не вважаються та не можуть вважатися фінансуванням банку новим кредитором.

Із наведеного вбачається, що за результатами торгів ПАТ «Банк Форум» визначив переможного покупця та продав йому майнове право вимоги виконання боржниками зобов'язань за кредитним та забезпечувальними договорами. Предметом спірного договору є відступлення прав вимог за плату (купівля-продаж). Метою укладення цього договору є отримання банком коштів для розрахунку зі своїми кредиторами у процедурі ліквідації.

Отже, за своєю правовою природою спірний договір є договором купівлі-продажу майнового права, укладеним банком під час розпродажу активів у процедурі ліквідації з метою розрахунку з кредиторами, тому не може бути віднесений до договорів факторингу.

Проте у постанові від 31 жовтня 2018 року у справі № 465/646/11 (провадження № 14-222цс18) Велика Палата Верховного Суду зробила загальний висновок, який надалі застосувала у постанові від 10 листопада 2020 року у справі № 638/22396/14-ц, про те, що відступлення права вимоги за кредитним договором на користь фізичної особи суперечить положенням частини третьої статті 512 та статті 1054 ЦК України, оскільки для зобов'язань, які виникли на підставі кредитного договору, характерним є спеціальний суб'єкт, а саме – кредитор-банк або інша фінансова установа.

З огляду на підхід, який Велика Палата Верховного Суду застосувала у постанові у справі № 906/1174/18, слід відступити від означеного загального висновку, сформульованого у постанові від 31 жовтня 2018 року у справі № 465/646/11, конкретизувавши цей висновок так, що відступлення права вимоги за кредитним і забезпечувальним договорами є можливим не тільки на користь фінансових установ за обставин, коли попередній кредитор (банк) був позбавлений банківської ліцензії та перебував у процедурі ліквідації.

Детальніше з текстом постанови ВП ВС від 16 березня 2021 року у справі № 906/1174/18 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/96342866>.

Велика Палата Верховного Суду підтримала правовий висновок Верховного Суду у складі Касаційного цивільного суду щодо заміни сторони виконавчого провадження, визначивши, що заміна сторони виконавчого провадження правонаступником можлива і після закриття виконавчого провадження у зв'язку з його виконанням.

Якщо виконавче провадження у справі закрито у зв'язку з його виконанням, особа, яка вважає себе правонаступником позивача / стягувача та бажає набути та реалізувати існуючі процесуальні права, притаманні позивачу/стягувачу (на оскарження судового рішення та/або постанови державного виконавця, подати заяву про перегляд судового рішення за нововиявленими або виключними обставинами), може заявити про заміну сторони у справі, ініціювавши відкриття відповідної стадії процесу. Якщо після відкриття провадження буде встановлено, що така особа не набула прав та обов'язків правопередника, суд своєю ухвалою закриває відповідне провадження.

Велика Палата Верховного Суду розглянула касаційні скарги Товариства з обмеженою відповідальністю «Правнича консалтингова група» (далі – ТОВ «Правнича консалтингова група», ТОВ відповідно) та Державного підприємства спиртової та лікєро-горілчаної промисловості «Укрспирт» (далі – ДП «Укрспирт») на постанову Північного апеляційного господарського суду від 17 березня 2020 року у справі за позовом Публічного акціонерного товариства «Дельта Банк» (далі – ПАТ «Дельта Банк»), заміненого ухвалою Господарського суду Київської області від 17 березня 2015 року на ТОВ «Правнича консалтингова група», яке замінено постановою Північного апеляційного господарського суду від 17 березня 2020 року на ТОВ «Фінансова компанія «Геліос» (далі – ТОВ «ФК «Геліос»), до ДП «Укрспирт» про стягнення боргу, і прийняла постанову, в якій зазначила таке.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

У 2014 році ПАТ «Дельта Банк» звернулося до Господарського суду Київської області з позовом до ДП «Укрспирт» про стягнення заборгованості за договором кредитної лінії.

Суди попередніх інстанцій позов задовольнили.

25 листопада 2014 року Господарський суд Київської області на виконання постанови Київського апеляційного господарського суду від 19 листопада 2014 року видав накази.

Господарський суд Київської області ухвалою від 17 березня 2015 року за заявою ТОВ «Правнича консалтингова група» змінив позивача (стягувача) у цій справі – ПАТ «Дельта Банк» на його процесуального правонаступника – ТОВ «Правнича консалтингова група» на підставі договору про відступлення права вимоги.

Державний виконавець відділу примусового виконання рішень Державної виконавчої служби України постановою від 22 березня 2015 року за заявою ТОВ «Правнича консалтингова група» відкрив виконавче провадження з примусового виконання наказу Господарського суду Київської області, виданого 25 листопада 2014 року.

22 червня 2015 року виконавче провадження з примусового виконання наказу Господарського суду Київської області, виданого 25 листопада 2014 року, було закрито на підставі пункту 8 частини першої статті 49 Закону України «Про виконавче провадження» (у зв'язку з виконанням рішення суду) відповідно до постанови державного виконавця Відділу примусового виконання рішень Державної виконавчої служби України від 22 червня 2015 року.

26 грудня 2019 року ТОВ «ФК «Геліос» подало до Господарського суду Київської області заяву № 261219/8 про заміну сторони позивача (стягувача) у справі № 911/3411/14, у якій просило замінити позивача (стягувача) у справі ТОВ «Правнича консалтингова група» на ТОВ «ФК «Геліос»; замінити позивача – ПАТ «Дельта Банк» на його правонаступника – ТОВ «ФК «Геліос»; замінити стягувача – ПАТ «Дельта Банк» на його правонаступника – ТОВ «ФК «Геліос» за виконавчим документом.

ОЦІНКА СУДУ

У виконавчому провадженні заміна сторони виконавчого провадження відбувається на підставі статті 334 ГПК України, а саме: у разі вибуття однієї із сторін виконавчого провадження суд замінює таку сторону її правонаступником. Заяву про заміну сторони її правонаступником може подати сторона (заінтересована особа), державний або приватний виконавець.

Також відповідно до частини п'ятої статті 15 Закону України «Про виконавче провадження» у разі вибуття однієї із сторін виконавець за заявою сторони, а також заінтересована особа мають право звернутися до суду із заявою про заміну сторони її правонаступником. Для правонаступника усі дії, вчинені до його вступу у виконавче провадження, є обов'язковими тією мірою, якою вони були б обов'язковими для сторони, яку правонаступник замінив.

Заміна сторони виконавчого провадження правонаступником, тобто здійснення процесуального правонаступництва після набрання судовим рішенням законної сили, полягає в поширенні на правонаступників законної сили судового рішення. При цьому на правонаступників законна сила судового рішення поширюється усіма своїми правовими наслідками – незмінністю, неспростовністю, виключністю, преюдиційністю, виконуваністю.

Пункт 9 частини першої статті 39 Закону України «Про виконавче провадження» передбачає, що виконавче провадження підлягає закінченню у разі, зокрема, фактичного виконання в повному обсязі рішення згідно з виконавчим документом.

Законом передбачена можливість відновлення виконавчого провадження. Так, згідно із частиною першою статті 41 Закону № 1404-VIII у разі якщо постанова виконавця про закінчення виконавчого провадження або повернення виконавчого документа стягувачу визнана судом незаконною чи скасована в установленому законом порядку, виконавче провадження підлягає відновленню за постановою виконавця не пізніше наступного робочого дня з дня одержання виконавцем відповідного рішення.

Водночас після закінчення виконавчого провадження не виключається можливість подальшого руху справи як в межах перегляду рішення суду (апеляційний, касаційний перегляд, перегляд за нововиявленими або виключними обставинами), так і в межах виконання рішення суду (поворот виконання, оскарження постанови про закінчення виконавчого провадження), а також у зв'язку із судовим контролем за виконанням рішення суду.

Тож навіть після закінчення виконавчого провадження у учасника справи може виникати ряд процесуальних питань, пов'язаних із захистом його прав та охоронюваних інтересів.

Закінчення виконавчого провадження, у тому числі й у випадку фактичного виконання в повному обсязі рішення згідно з виконавчим документом, не виключає подальшого існування процесуальних правомочностей учасника справи в межах судового провадження, тож не має наслідком заборону здійснення процесуального правонаступництва щодо них. Питання процесуального правонаступництва у всіх випадках вирішується судом, який при його вирішенні повинен дослідити по суті обставини та підстави правонаступництва.

З огляду на викладене вище Велика Палата Верховного Суду не вбачає підстав для відступу від висновку, викладеного Верховним Судом у складі колегії суддів Третьої судової палати Касаційного цивільного суду в постанові від 27 листопада 2019 року у справі № 496/2685/13-ц про те, що заміна сторони правонаступником можлива і після закриття виконавчого провадження у зв'язку з його виконанням.

При розгляді заяви ТОВ «ФК «Геліос» суди попередніх інстанцій з'ясували, що виконавче провадження у цій справі закрито у зв'язку з його виконанням. В такому випадку особа, яка вважає себе правонаступником позивача/стягувача та бажає набути та реалізувати існуючі процесуальні права, притаманні позивачу/стягувачу (на оскарження судового рішення та/або постанови державного виконавця, подати заяву про перегляд судового рішення за нововиявленими або виключними обставинами), може заявити про заміну сторони у справі, ініціювавши відкриття відповідної стадії процесу. Саме після відкриття однієї зі стадій господарського процесу і можуть бути досліджені обставини та подані на їх обґрунтування докази щодо правонаступництва у спірних правовідносинах.

Якщо після відкриття провадження за скаргою/заявою на судове рішення, поданою особою, яка вважає себе правонаступником позивача у спірних правовідносинах, буде встановлено, що така особа не набула прав та обов'язків правопередника, суд своєю ухвалою закриває відповідне провадження на підставі визначеної процесуальним законодавством норми.

У випадку коли ставиться питання про заміну стягувача у виконавчому провадженні та скасування постанови державного виконавця про закриття виконавчого провадження, встановлення судом обставин відсутності переходу прав від правопередника до правонаступника буде мати процесуальним наслідком відмову в задоволенні відповідної заяви.

Питання процесуального правонаступництва у всіх випадках вирішується судом, який при вирішенні цього питання повинен дослідити по суті обставин правонаступництва та не може обмежитися встановленням формальних умов застосування відповідного припису.

Разом із тим, відповідно до змісту та наслідків процесуального правонаступництва, з моменту винесення Господарським судом Київської області ухвали від 17 березня 2015 року за заявою ТОВ «Правнича консалтингова група» про заміну позивача (стягувача) у цій справі – ПАТ «Дельта Банк» на його процесуального правонаступника – ТОВ «Правнича консалтингова група» ПАТ «Дельта Банк» не є стороною у цій справі та не наділене процесуальними правами та обов'язками, за якими може бути здійснено правонаступництво.

Щодо процесуального правонаступництва за ТОВ «Правнича консалтингова група» (заміну позивача (стягувача) у справі), то ТОВ «ФК «Геліос» не навело доводів, а суди не встановили обставин, які б свідчили про правонаступництво ТОВ «ФК «Геліос» у відповідних матеріальних правовідносинах за ТОВ «Правнича консалтингова група», а відтак товариство не може стати процесуальним правонаступником.

Тому підстави для задоволення вимог про процесуальне правонаступництво, які ґрунтуються на приписах статей 52 та 334 ГПК України відсутні.

Детальніше з текстом постанови ВП ВС від 16 лютого 2021 року у справі № 911/3411/14 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/96208264>.

3.3. Цивільна юрисдикція

Велика Палата Верховного Суду відступила від власного правового висновку щодо юрисдикції спорів між членами громадської організації та громадською організацією з приводу визнання недійсним рішення загальних зборів щодо припинення повноважень одного з органів управління цією організацією, визначивши, що такі спори підлягають розгляду у порядку господарського судочинства

Велика Палата Верховного Суду розглянула касаційну скаргу Громадської організації товариства садоводів «Малинівка» (далі – ГО ТС «Малинівка», товариство садоводів, товариство відповідно) на рішення Вінницького міського суду Вінницької області від 19 березня 2018 року, додаткове рішення Вінницького міського суду Вінницької області від 17 травня 2018 року та постанову Апеляційного суду Вінницької області від 11 липня 2018 року у цивільній справі за позовом ОСОБА_1 до ГО ТС «Малинівка» про визнання недійсними та скасування рішень загальних зборів

товариства, поновлення на роботі та стягнення середнього заробітку за час вимушеного прогулу, і прийняла постанову, в якій зазначила таке.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

ОСОБА_1 як член громадської організації з 28 травня 2016 року був керівником і підписантом ГО ТС «Малинівка». Це підтверджується витягом з ЄДР від 16 червня 2016 року.

16 липня 2017 року на позачергових загальних зборах, оформлених протоколами № 1, 2, ухвалені рішення про: відкликання голови правління товариства садоводів ОСОБА_1 з посади голови правління ГО ТС «Малинівка» згідно з пунктом 3.8 Статуту товариства та звільнення за статтею рішенням правління»; звільнення ОСОБА_1 з посади керівника товариства за статтею 41 КЗпП України згідно з чинним законодавством; скасування права, наданого ОСОБА_1, вчиняти дії від імені юридичної особи – товариства садоводів «Малинівка» без довіреності, зокрема підписувати договори тощо; обрання головою правління товариства ОСОБА_2 із 16 липня 2017 року; подання відомостей про нового керівника до Головного територіального управління юстиції у Вінницькій області.

Станом на 05 жовтня 2017 року ОСОБА_2 був керівником ГО ТС «Малинівка», що підтверджується витягом з ЄДР.

Позивач вважав, що зазначені рішення загальних зборів ухвалені з порушенням норм Закону України від 22 березня 2012 року № 4572-VI «Про громадські об'єднання» (далі – Закон № 4572-VI), статті 60 Закону України «Про господарські товариства», статей 92, 100 Цивільного кодексу України (далі – ЦК України) та Статуту ГО ТС «Малинівка».

ОЦІНКА СУДУ

Основним питанням при розгляді вказаної справи є визначення можливості розгляду такої категорії спорів у судах загальної юрисдикції.

У статті 124 Конституції України у редакції на час звернення позивачів до суду передбачено, що юрисдикція судів поширюється на будь-який юридичний спір та будь-яке кримінальне обвинувачення. У передбачених законом випадках суди розглядають також інші справи.

Єдине обмеження, встановлене Конституцією України, полягає у прямій вказівці закону про обов'язковий досудовий порядок урегулювання такого спору.

Цей позов подано на захист права позивача на участь у діяльності органу управління громадського об'єднання товариства садоводів, тобто в управлінні товариством, порядку скликання загальних зборів членів ГО ТС «Малинівка» та правомочності їх рішення.

Вказане рішення зборів зачіпає як права позивача щодо здійснення діяльності з управління юридичною особою як членом та керівником такої юридичної особи, так і процедуру прийняття такого рішення, що не можна вважати внутрішньостатутною діяльністю товариства.

Таким чином, юрисдикція суду поширюється на вказані відносини, оскільки вони мають ознаки юридичного спору щодо реалізації членом громадської організації свого права на управління нею та реалізацію ним права здійснювати керування

юридичною особою як органом управління, обраним у встановленому порядку, дотримання порядку скликання та правомочності загальних зборів членів громадської організації, адже такі питання не стосуються внутрішньостатутної діяльності.

При визначенні предметної юрисдикції спору, Велика Палата Верховного Суду виходить з таких міркувань.

Стаття 12 ГПК України у редакції, чинній на час звернення позивача до суду з цим позовом та розгляду справи судом першої інстанції, як і стаття 20 цього Кодексу у діючій редакції, визначають коло справ, які підлягають розгляду в господарському суді, зокрема й справи у спорах, що виникають з корпоративних відносин, у тому числі у спорах між учасниками (засновниками, акціонерами, членами) юридичної особи або між юридичною особою та її учасником (засновником, акціонером, членом), у тому числі учасником, який вибув, пов'язані зі створенням, діяльністю, управлінням або припиненням діяльності такої юридичної особи, крім трудових спорів.

У справі, яка розглядається, у жовтні 2017 року позивач – голова правління товариства садоводів ОСОБА_1 звернувся до суду з позовом, у якому просив визнати недійсним та скасувати рішення зборів, яке оформлене протоколом проведення позачергових загальних зборів садівничого товариства, про висловлення недовіри ОСОБА_1 та про звільнення його з посади голови правління товариства.

За змістом статті 1 Закону № 4572-VI громадське об'єднання – це добровільне об'єднання фізичних осіб та/або юридичних осіб приватного права для здійснення та захисту прав і свобод, задоволення суспільних, зокрема економічних, соціальних, культурних, екологічних, та інших інтересів.

Громадське об'єднання зі статусом юридичної особи є непідприємницьким товариством, основною метою якого не є одержання прибутку (частина п'ята статті 1 Закону № 4572-VI).

Громадське об'єднання, яке має намір здійснювати діяльність зі статусом юридичної особи, діє на підставі статуту громадського об'єднання, який повинен, зокрема, містити відомості про порядок створення, діяльності та припинення діяльності відокремлених підрозділів громадського об'єднання, порядок оскарження рішень, дій, бездіяльності керівних органів громадського об'єднання та розгляду скарг.

З аналізу статуту ГО ТС «Малинівка» можна підсумувати, що громадське об'єднання (громадська організація) є одним з різновидів юридичної особи, створеної шляхом об'єднання осіб, які мають право участі у ньому (у ній). Члени громадської організації товариства садоводів мають право брати участь в управлінні товариством, обирати та бути обраними до органів управління товариством садоводів, одним з яких є голова правління, порядок обрання та усунення з посади якого передбачено Статутом такої громадської організації.

Звертаючись до суду із цим позовом, ОСОБА_1 посилався на порушення своїх прав як члена товариства садоводів на участь у загальних зборах, у тому числі й права обирати та бути обраним до керівних органів товариства, та в управлінні товариством. Тобто між юридичною особою та її учасником (членом) виник спір, пов'язаний з діяльністю та управлінням цією юридичною особою.

Однією з підстав позовних вимог позивач зазначив, що його звільнено з роботи з порушенням КЗпП України та Статуту товариства.

Разом з тим, в одній із фотокопій протоколу № 2 зазначено підставу звільнення ОСОБА_1 – пункт 1 статті 41 КЗпП України та вказано, що голову правління СТ «Малинівка» ОСОБА_1 відкликано з посади відповідно до пункту 3.8 Статуту та звільнено за статтею рішенням правління.

Тобто при вирішенні питання про звільнення ОСОБА_1 загальні збори реалізували свої повноваження, передбачені Статутом, та посилалися на норми Статуту, як на підставу звільнення, а не висловлювали недовіру, у розумінні пункту 1 частини першої статті 41 КЗпП України, як одноразового грубого порушення трудових обов'язків керівником підприємства, установи, організації всіх форм власності.

Відповідно до статті 99 ЦК України загальні збори товариства своїм рішенням створюють виконавчий орган та встановлюють його компетенцію і склад.

Повноваження виконавчого органу можуть бути в будь-який час припинені або він може бути тимчасово відсторонений від виконання своїх повноважень.

Оскільки вказаний спір пов'язаний з реалізацією загальними зборами членів громадської організації права на управління юридичною особою у вигляді формування органу управління, підставою для прийняття рішення про усунення голови громадської організації від виконання обов'язків зазначені положення Статуту товариства, тому його слід розглядати за правилами господарського судочинства.

Велика Палата Верховного Суду послідовно у значній кількості постанов випрацювала критерії розмежування справ між цивільною та господарською юрисдикцією, визнавши юрисдикцію господарського суду у справах, між учасниками (засновниками, акціонерами, членами) юридичної особи пов'язані зі створенням, діяльністю, управлінням або припиненням діяльності такої юридичної особи. При цьому трудові спори зазначених осіб підлягають вирішенню у порядку цивільного судочинства.

З урахуванням наведеного необхідно відступити від правового висновку Великої Палати Верховного Суду, викладеного в постанові від 30 травня 2018 року у справі № 916/978/17 (провадження № 12-100гс18), відповідно до якого правовідносини між членами громадської організації та самою організацією не мають характеру корпоративних та не підпадають під регулювання пункту 4 частини першої статті 12 ГПК України (в редакції, чинній на час подання позовної заяви).

Суди першої й апеляційної інстанцій помилково розглянули справу в порядку цивільного судочинства і неправильно визначили юрисдикційність спору, який виник між сторонами у справі.

Детальніше з текстом постанови ВП ВС від 12 січня 2021 року у справі № 127/21764/17 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/95242274>.

Велика Палата Верховного Суду відступила від власного правового висновку, згідно з яким наявність рішення суду про стягнення кредитної заборгованості саме по собі свідчить про закінчення строку дії договору, визначивши, що саме по собі набрання законної сили рішенням суду про стягнення з боржника або поручителя заборгованості за кредитним договором не змінює та не припиняє ані кредитного договору, ані відповідного договору поруки, доки не виникне договірна чи законна підстава для такого припинення.

Ухвалення судом рішення в справі про стягнення з поручителя кредитної заборгованості унеможлиблює задоволення в іншій судовій справі позову про визнання поруки припиненою, якщо такий позов стосується тих самих правовідносин, тих самих прав вимоги, які вже були предметом дослідження у справі про стягнення з поручителя кредитної заборгованості

26 січня 2021 року Велика Палата Верховного Суду розглянула справу за позовом ОСОБА_1 до Публічного акціонерного товариства «Укрсоцбанк» про визнання договору поруки припиненим та про визнання договору поруки частково недійсним за касаційною скаргою Публічного акціонерного товариства «Укрсоцбанк» на рішення Голосіївського районного суду міста Києва від 03 березня 2016 року та ухвалу Апеляційного суду міста Києва від 27 липня 2016 року, і прийняла постанову, в якій зазначила таке.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

1 грудня 2007 року між банком та Приватним малим підприємством «Виробничо-комерційна фірма «Влад» (далі – ПМП «ВКФ «Влад») був укладений договір банківського рахунку, а 05 грудня 2007 року – додаткова угода № 1 про надання овердрафту з кінцевим терміном погашення заборгованості до 04 грудня 2008 року (далі – кредитний договір).

30 жовтня 2009 року АКБ СР «Укрсоцбанк» звернувся до суду з позовними вимогами про стягнення заборгованості з ПМП «ВКФ «Влад» та поручителів ОСОБА_2 і ОСОБА_1.

Суворовський районний суд м. Одеси від 24 березня 2011 року заочним рішенням у справі № 2-262/11, залишеним без змін ухвалою Апеляційного суду Одеської області від 13 листопада 2013 року, позов ПАТ «Укрсоцбанк» задовольнив частково. З ОСОБА_2, ОСОБА_1 на користь ПАТ «Укрсоцбанк» стягнуто солідарно заборгованість за кредитним договором у сумі 375 224,15 грн.

Відповідно до ухвали Апеляційного суду Одеської області від 13 листопада 2013 року у справі № 2-262/11 заочне рішення Суворовського районного суду м. Одеси від 24 березня 2011 року оскаржив ОСОБА_2, а ОСОБА_1 це судове рішення не оскаржувала. Зі змісту зазначеного судового рішення відомо, що питання щодо припинення поруки відповідно до частини четвертої статті 559 Цивільного кодексу України (далі – ЦК України) за договорами поруки з ОСОБА_2 і ОСОБА_1 суд апеляційної інстанції вирішував та відповідні доводи відхилив.

Позивачка вважала, що оскільки банк звертався до суду з позовом до позичальника та поручителів про повернення простроченої заборгованості 30 жовтня 2009 року,

тоді як кінцевий термін, до якого мала бути повністю погашена заборгованість за овердрафтом, відповідно до умов кредитного договору визначено 04 грудня 2008 року, то порука була припинена у зв'язку з недотриманням банком строку звернення до суду з вимогами до поручителя.

Верховний Суд у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду передав справу на розгляд Великої Палати Верховного Суду, оскільки вважає, що необхідно відступити від висновку, викладеного у постанові Великої Палати Верховного Суду від 31 жовтня 2018 року № 202/4494/16-ц, шляхом його уточнення та визначення, що в разі ухвалення рішення суду у справі про стягнення, у тому числі з поручителя, кредитної заборгованості, суд не може розглядати питання про визнання поруки припиненою повторно в іншій справі з тих самих підстав, правовідносин та зобов'язань, що виникли до ухвалення такого рішення, виходячи з принципу правової визначеності.

ОЦІНКА СУДУ

Відповідно до частини першої статті 553 ЦК України за договором поруки поручитель поручається перед кредитором боржника за виконання ним свого обов'язку. Поручитель відповідає перед кредитором за порушення зобов'язання боржником.

Частиною четвертою статті 559 ЦК України (у редакції, чинній на час виникнення спірних правовідносин) передбачено, що порука припиняється після закінчення строку, встановленого в договорі поруки. У разі якщо такий строк не встановлено, порука припиняється, якщо кредитор протягом шести місяців від дня настання строку виконання основного зобов'язання не пред'явить вимоги до поручителя.

Закон не пов'язує припинення поруки з прийняттям судом рішення про стягнення з боржника або поручителя боргу за зобов'язанням, забезпеченим порукою.

Тому Велика Палата Верховного Суду відступає від висновку, сформульованого в постанові від 31 жовтня 2018 року у справі № 202/4494/16-ц, згідно з яким наявність рішення суду про стягнення кредитної заборгованості саме по собі свідчить про закінчення строку дії договору; на правовідносини, які виникають після ухвалення рішення про стягнення заборгованості, порука не поширюється, якщо інше не встановлене договором поруки.

Велика Палата Верховного Суду вважає, що рішення суду про стягнення заборгованості, у тому числі з поручителя, не змінює змісту у відповідного правовідношення – характер та обсяг прав і обов'язків сторін залишаються незмінними, додається лише ознака безпосередньої можливості примусового виконання. До моменту здійснення такого виконання або до припинення зобов'язання після ухвалення судового рішення з інших підстав (наприклад, унаслідок зарахування зустрічних однорідних вимог) відповідне зобов'язання продовжує існувати.

Отже, саме по собі набрання законної сили рішенням суду про стягнення з боржника або поручителя заборгованості за кредитним договором не змінює та не припиняє ані кредитного договору, ані відповідного договору поруки, доки не виникне договірною чи законною підстава для такого припинення.

Водночас Велика Палата Верховного Суду звертає увагу, що наявність відповідного боргу чи його відсутність, як і відсутність підстав для нарахування боргу, є предметом доказування у спорі про стягнення з відповідача коштів незалежно від того, чи подав останній зустрічний позов про визнання відсутності права кредитора, зокрема про визнання поруки припиненою. Тому для захисту права відповідача у ситуації, коли кредитор вже звернувся з вказаним позовом про стягнення коштів, не потрібно заявляти зустрічний позов, а останній не може бути задоволений.

Аналогічно після звернення кредитора з позовом про стягнення коштів боржник не може заявляти окремий позов про визнання відсутності права вимоги в кредитора та кореспондуючого обов'язку боржника. Такий окремий позов теж не може бути задоволений, оскільки боржник має себе захищати у судовому процесі про стягнення з нього коштів, заперечуючи проти відповідного позову кредитора, наприклад, і з тих підстав, що порука припинилася.

У разі, якщо кредитор уже ініціював судовий процес, спрямований на захист порушеного, на його думку, права, або такий спір суд уже вирішив, звернення боржника з позовом про визнання відсутності права вимоги у кредитора та кореспондуючого обов'язку боржника не є належним способом захисту.

Отже, ухвалення судом рішення в справі про стягнення з поручителя кредитної заборгованості унеможливорює задоволення в іншій судовій справі позову про визнання поруки припиненою, якщо такий позов стосується тих самих правовідносин, тих самих прав вимоги, які вже були предметом дослідження у справі про стягнення з поручителя кредитної заборгованості.

Позивач не довів, а суди не встановили, що відповідач вважає наявними будь-які свої права, крім тих, за захистом яких 30 жовтня 2009 року АКБ СР «УкрСоцбанк» звернувся до суду з позовними вимогами про стягнення заборгованості до ПМП «ВКФ «Влад» та поручителів ОСОБА_2 і ОСОБА_1. Отже, ОСОБА_1 мала захищати свій інтерес під час судового розгляду у справі за зазначеними позовними вимогами, а не ініціювати окрему судову справу.

Тому Велика Палата Верховного Суду вважає, що позивач не довів порушення свого права або інтересу, у зв'язку із чим позов не підлягає задоволенню.

Детальніше з текстом постанови ВП ВС від 26 січня 2021 року у справі № 522/1528/15-ц можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/95509407>.

Велика Палата Верховного Суду підтримала правовий висновок Касаційного цивільного Суду у складі Верховного Суду щодо складу суду, який має вирішувати питання про відмову у відкритті апеляційного провадження, визначивши, що судом апеляційної інстанції, який відповідно до частини першої і другої статті 358 ЦПК України має вирішувати питання про відмову у відкритті апеляційного провадження, є колегія суддів суду апеляційної інстанції у складі трьох суддів

Велика Палата Верховного Суду розглянула справу за позовом ОСОБА_1 (далі – позивачка) до Міністерства внутрішніх справ України (далі – МВС України), Головного

управління Міністерства внутрішніх справ України в Донецькій області (далі – ГУ МВС України в Донецькій області), Маріупольського міського управління ГУ МВС України в Донецькій області (далі – Маріупольське МУ ГУ МВС України в Донецькій області), Державної казначейської служби України (далі – ДКС України) про відшкодування моральної шкоди, завданої смертю працівника під час виконання ним службових обов'язків, за касаційною скаргою позивачки на ухвалу Донецького апеляційного суду від 9 жовтня 2019 року, і прийняла постанову, в якій зазначила таке.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

18 квітня 2018 року позивачка звернулася до суду з позовною заявою, у якій просила стягнути з відповідачів солідарно на її користь 1 000 000 грн як відшкодування завданої моральної шкоди.

Суд першої інстанції ухвалив рішення, яким у задоволенні позову відмовив.

Позивачка звернулася до суду апеляційної інстанції з апеляційною скаргою на рішення суду першої інстанції про відмову у задоволенні позову. Проте апеляційний суд у складі судді-доповідача відмовив у відкритті апеляційного провадження, оскільки визнав неповажними наведені позивачкою підстави для поновлення строку на апеляційне оскарження.

Верховний Суд у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду постановив ухвалу, згідно з якою передав справу на розгляд Великої Палати Верховного Суду через необхідність відступу від висновку, викладеного у постанові Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду від 6 березня 2019 року у справі № 815/3687/17, відповідно до якого питання щодо відмови у відкритті апеляційного провадження вирішує суд апеляційної інстанції, тобто колегія у складі трьох суддів. На думку колегії суддів Касаційного цивільного суду, відповідно до частини третьої статті 34 ЦПК України (частини третьої статті 33 КАС України) колегія суддів суду апеляційної інстанції у складі трьох суддів здійснює перегляд в апеляційному порядку рішень судів першої інстанції по суті, тоді як інші питання апеляційного провадження, визначені параграфом 2 Глави 1 розділу V ЦПК України (параграфом 2 Глави 1 розділу III КАС України), зокрема відкриття апеляційного провадження, вирішує суд апеляційної інстанції у складі судді відповідного суду (судді-доповідача).

ОЦІНКА СУДУ

ЦПК України, у редакції, що була чинною до 15 грудня 2017 року, передбачав вирішення питання про відкриття або відмову у відкритті апеляційного провадження у справі, залишення апеляційної скарги без руху або повернення скарги суддею-доповідачем одноособово, про що було чітко вказано у частині п'ятій статті 297 цього кодексу. ЦПК України у редакції, чинній з 15 грудня 2017 року, регулює означене питання по-іншому.

За змістом частини шостої статті 357 ЦПК України на стадії відкриття апеляційного провадження суддя-доповідач одноособово може вирішити лише питання залишення апеляційної скарги без руху. Питання щодо повернення апеляційної скарги, відмови у відкритті та відкриття апеляційного провадження вирішує суд апеляційної інстанції. Його склад визначений у частині третій статті 34 ЦПК України, що міститься

у Главі 3 розділу I «Загальні положення» ЦПК України. Згідно з приписом вказаної частини перегляд в апеляційному порядку рішень судів першої інстанції здійснює колегія суддів суду апеляційної інстанції у складі трьох суддів.

Отже, з 15 грудня 2017 року ЦПК України не передбачає постановлення ухвал про відкриття або відмову у відкритті апеляційного провадження у справі чи повернення апеляційної скарги суддею-доповідачем одноособово.

Велика Палата Верховного Суду зауважує, що, регламентуючи порядок вирішення питання про відкриття апеляційного провадження у справі, закон не випадково розмежував процесуальні питання, які під час перегляду в апеляційному порядку рішень судів першої інстанції вирішує суддя-доповідач, та ті, які вирішує суд апеляційної інстанції. Ухвали про повернення апеляційної скарги та про відмову у відкритті апеляційного провадження створюють таку перешкоду і зумовлюють необхідність докласти додаткові зусилля для оскарження судового рішення суду першої інстанції. Тому постановлення таких ухвал вимагає від суду апеляційної інстанції особливої ретельності, що досягається, зокрема, шляхом розгляду означених питань не одноособово суддею-доповідачем, а колегією апеляційного суду у складі трьох суддів. Особа, яка подала апеляційну скаргу, вправі розраховувати на те, що вказані питання розгляне колегіальний склад апеляційного суду, який передбачений частиною третьою статті 34 ЦПК України для перегляду в апеляційному порядку рішень судів першої інстанції. А такий перегляд регламентований у Главі I «Апеляційне провадження» розділу V «Перегляд судових рішень» ЦПК України.

З урахуванням наведеного й обставин цієї справи, Велика Палата Верховного Суду вважає, що слова «суд апеляційної інстанції», вжиті у частинах першій і другій статті 358 ЦПК України, треба розуміти як колегію суддів суду апеляційної інстанції у складі трьох суддів у світлі загальних положень ЦПК України щодо складу суду, який здійснює перегляд в апеляційному порядку рішень судів першої інстанції (частина третя статті 34 ЦПК України).

Згідно з висновком, сформульованим у постанові Верховного Суду у складі Касаційного адміністративного суду від 6 березня 2019 року у справі № 815/3687/17, КАС України прямо передбачає ухвали, які на стадії апеляційного перегляду постановляє суддя-доповідач одноособово, зокрема ухвалу про залишення апеляційної скарги без руху (частина 5 статті 298 КАС України). А вирішення питання щодо відмови у відкритті апеляційного провадження за статтею 299 КАС України здійснює суд апеляційної інстанції, тобто колегія у складі трьох суддів цього суду.

З огляду на висновки, сформульовані у цій постанові у справі № 263/4637/18, Велика Палата Верховного Суду вважає, що підстав для означеного відступу немає.

Оскільки Велика Палата Верховного Суду встановила, що суд апеляційної інстанції помилково постановив ухвалу про відмову у відкритті апеляційного провадження одноособово, поважність наведених позивачкою підстав для поновлення строку на апеляційне оскарження має оцінити суд апеляційної інстанції у складі колегії суддів у складі трьох суддів.

Детальніше з текстом постанови ВП ВС від 23 лютого 2021 року у справі № 263/4637/18 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/96406952>.

4. Справи, розглянуті з підстав необхідності визначення юрисдикції

4.1. Справи, які підлягають розгляду в порядку адміністративного судочинства

Спір за позовом фізичної особи про стягнення з Фонду соціального страхування України інфляційних втрат та 3 % річних на підставі статті 625 ЦК України та компенсації втрат частини соціальних виплат у зв'язку з несвоечасною їх виплатою на підставі Закону України «Про компенсацію громадянам втрати частини доходів у зв'язку з порушенням строків їх виплати», які цьому органу було зобов'язано призначити за рішенням адміністративного суду, а також відшкодування моральної шкоди підлягає розгляду у порядку адміністративного судочинства

9 лютого 2021 року Велика Палата Верховного Суду розглянула справу за позовом ОСОБА_1 до Управління виконавчої дирекції Фонду соціального страхування України в Одеській області про стягнення інфляційних втрат, трьох процентів річних та відшкодування моральної шкоди, за касаційною скаргою ОСОБА_1, від імені якої діє адвокат, на рішення Приморського районного суду м. Одеси від 01 липня 2019 року та постанову Одеського апеляційного суду від 17 грудня 2019 року, і прийняла постанову, в якій зазначила таке.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Відповідно до обставин справи, помер чоловік ОСОБА_1 – ОСОБА_2, який за життя хворів на професійне захворювання та перебував на обліку в Управлінні Фонду м. Кіровського Донецької області та отримував страхові виплати.

16 березня 2012 року позивачка завершилась до Управління Фонду із заявою про призначення їй страхових виплат після смерті чоловіка, однак їй було відмовлено.

Рішенням Київського районного суду м. Одеси від 19 лютого 2018 року у справі № 520/8530/17, залишеним без змін судом апеляційної інстанції, розглянутій у порядку адміністративного судочинства, визнано протиправною бездіяльністю Відділення Фонду щодо призначення належних позивачці виплат та зобов'язано призначити їй страхові виплати у зв'язку зі смертю чоловіка починаючи з 01 листопада 2011 року в розмірі 2 096,78 грн щомісячно та довічно.

01 жовтня 2018 року ОСОБА_1 подала до Управління Фонду заяву про виконання рішення Київського районного суду міста Одеси від 19 лютого 2018 року та призначення щомісячних страхових виплат.

Оскільки відповідач ухилився від своєчасного призначення та виплати їй належних у період з 01 листопада 2011 року сум, визначених рішенням суду, вважає, що підлягають стягненню на її користь інфляційні втрати за весь період до ухвалення рішення суду та 3 % річних за весь час затримки. Просила також відшкодувати моральну шкоду, завдану невчасною виплатою страхового відшкодування.

ОЦІНКА СУДУ

Наявність судового рішення про відновлення прав на грошові суми (соціальні виплати), не нараховані та/або не виплачені як доходи, не змінює правової природи правовідносин учасників цього спору, оскільки за своєю юридичною природою рішення

суду не породжує нових прав та/або зобов'язань, а як спосіб захисту порушеного права на їх отримання лише трансформує та/або підтверджує існуючі зобов'язання з їх виплати у спосіб, обраний позивачем.

Отже, можна дійти висновку, що спори, які виникають у судах у зв'язку з невиконанням суб'єктом владних повноважень своїх функцій (щодо його незаконних дій та/або зобов'язання до виконання таких повноважень), та ухвалення за результатами розгляду цих спорів судових рішень не змінює правову природу та характер правовідносин, які виникли між сторонами, а тому спори щодо порушення своїх зобов'язань суб'єктом владних повноважень, зокрема щодо перерахування, нарахування, виплати грошових сум, у тому числі після судового рішення або на його виконання, повинні розглядатись судами за юрисдикцією, визначеною відповідно до характеру цих правовідносин.

Цей висновок є також актуальним для розмежування юрисдикції спорів при застосуванні процесуальних кодексів, які набули чинності з 15 грудня 2017 року.

Спірні правовідносини між позивачкою та Фондом є правовідносинами щодо загальнообов'язкового державного страхування та гарантій працюючих громадян щодо їх соціального страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності, вагітністю та пологами, від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, охорони життя та здоров'я, за якими здійснюється відшкодування Фондом застрахованій особі або лену його сім'ї, а саме ОСОБА_1, шкоди у вигляді страхових виплат, що підтверджується рішенням Київського районного суду міста Одеси від 19 лютого 2018 року.

Згідно із частиною першою статті 9 Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування» від 23 вересня 1999 року № 1105-XIV основними завданнями Фонду та його робочих органів, зокрема, є реалізація державної політики у сферах соціального страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності, у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності, медичного страхування; надання матеріального забезпечення, страхових виплат та соціальних послуг відповідно до цього Закону.

Тобто Фонд як суб'єкт владних повноважень наділений владними управлінськими функціями, а правовідносини, які виникли між сторонами, є публічно-правовими та таким, що виникли з приводу соціальних гарантій.

Частиною другою статті 625 ЦК України передбачено обов'язок боржника, який прострочив виконання грошового зобов'язання, на вимогу кредитора сплатити суму боргу з урахуванням встановленого індексу інфляції за весь час прострочення, а також 3 % річних від простроченої суми, якщо інший розмір процентів не встановлений договором або законом.

Велика Палата Верховного Суду в постанові від 07 квітня 2020 року у справі № 910/4590/19, аналізуючи правову природу правовідносин, які виникають на підставі положень статті 625 ЦК України дійшла до висновку про те, що зобов'язання зі сплати інфляційних втрат та 3 % річних є акцесорним, додатковим до основного, залежить від основного зобов'язання і поділяє його долю. Відповідно й вимога про їх сплату

є додатковою до основної вимоги (пункт 43 постанови), а поєднання цих вимог у одній справі не є обов'язковим.

Законом № 2050-III також передбачено проведення компенсаційних виплат відповідно до коефіцієнту проросту споживчих цін за порушення термінів виплати доходів громадян, передбачених цим законом. Правова природа такої відповідальності не відрізняється від правової природи відповідальності, яка виникає на підставі статті 625 ЦК України в частині її акцесорного характеру та похідної правової природи спору.

Відтак ураховуючи акцесорний характер визначених статтею 625 ЦК України та Законом України № 2050-III зобов'язань, спори про відшкодування передбачених ними грошових сум, з огляду на їх похідний характер від основного спору, підлягають розгляду за правилами тієї юрисдикції, за правилами якої підлягає розгляду основний спір.

Аналогічно й у справі, що розглядається спір за позитивними вимогами про компенсацію частини соціальних виплат, що заявлені з підстав положень статті 625 ЦК України і Закону № 2050-III та з причин затримання органом Управління Фонду щомісячних страхових виплат, також належить розглядати за правилами адміністративного судочинства, оскільки вони стосуються виплати частини доходів у вигляді страхових виплат (адміністративні правовідносини), які цьому органу було зобов'язано призначити за рішенням адміністративного суду.

Щодо стягнення моральної шкоди, то аналіз положень частини п'ятої статті 21 КАС України та частини першої статті 19 КАС України у їх поєднанні дозволяє виснувати, що юрисдикція спору про стягнення моральної шкоди із суб'єкта владних повноважень визначається як за правовою природою правовідносин, зокрема публічно-правових, так і у зв'язку з тим, чи пред'явлено позов про стягнення моральної шкоди в одному провадженні з вимогою про вирішення публічно-правового спору.

У випадку пред'явлення позову про відшкодування шкоди, у тому числі моральної, в іншому судовому провадженні такий спір підлягає розгляду за правилами цивільної або господарської юрисдикції, за виключенням випадку, якщо можливість об'єднання спорів у одне провадження в адміністративній юрисдикції не втрачена.

Велика Палата звертає увагу на те, що у цій справі позов про відшкодування моральної шкоди пред'явлено в одному провадженні з позовними вимогами про стягнення грошових коштів за акцесорним публічно-правовим зобов'язанням. А тому такі позовні вимоги підлягають розгляду за правилами адміністративного судочинства.

З огляду на характер правовідносин, що виникли між сторонами, зміст прав та обов'язків у цих правовідносинах і їх суб'єктний склад, слід виснувати, що у цій справі між сторонами виник публічно-правовий спір щодо нарахування, сплати та перерахунку соціальних виплат, який підлягає розгляду за правилами адміністративного судочинства, а тому за позовними вимогами про стягнення інфляційних втрат та 3 % річних на підставі статті 625 ЦК України та про стягнення втрат частини соціальних виплат у зв'язку з несвоечасною їх виплатою на підставі Закону України № 2050-III, з одночасним відшкодуванням моральної шкоди а тому справа підлягає розгляду у порядку адміністративного судочинства.

Детальніше з текстом постанови ВП ВС від 9 лютого 2021 року у справі № 520/17342/18 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/95439661>.

4.2. Справи, які підлягають розгляду в порядку господарського судочинства

Спір за позовом фінансового директора товариства, звільненого на підставі пункту 5 частини першої статті 41 КЗпП України, щодо поновлення на роботі та стягнення заробітної плати за час вимушеного прогулу підлягає розгляду в порядку господарського судочинства

23 лютого 2021 року Велика Палата верховного Суду розглянула касаційну скаргу ОСОБА_1 на ухвалу Дарницького районного суду м. Києва від 17 лютого 2020 року та постанову Київського апеляційного суду від 23 липня 2020 року у цивільній справі за позовом ОСОБА_1 до Товариства з обмеженою відповідальністю «Репролайф» (далі – ТОВ «Репролайф») про поновлення на роботі та стягнення заробітної плати за час вимушеного прогулу, і прийняла постанову, в якій зазначила таке.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

11 травня 2017 року наказом № 25-к директора ТОВ «Репролайф» ОСОБА_2, ОСОБА_1 зараховано на посаду з 12 травня 2017 року у Клініку «Репролайф» на посаду директора фінансового.

09 серпня 2019 року рішенням загальних зборів ТОВ «Репролайф»: припинено з 13 серпня 2019 року повноваження ОСОБА_1 як директора фінансового ТОВ «Репролайф» на підставі частини третьої статті 99 Цивільного кодексу України (далі – ЦК України); з 13 серпня 2019 року звільнено ОСОБА_1 з посади директора фінансового ТОВ «Репролайф» на підставі пункту 5 частини першої статті 41 КЗпП України; покладено виконання обов'язків директора фінансового ТОВ «Репролайф» на головного лікаря/директора ОСОБА_2 до набрання чинності нової редакції Статуту товариства.

13 серпня 2019 року наказом директора/головного лікаря ТОВ «Репролайф» ОСОБА_2 на підставі рішення загальних зборів товариства від 09 серпня 2019 року, звільнено з 13 серпня 2019 року ОСОБА_1 з посади директора фінансового ТОВ «Репролайф» на підставі пункту п'ятого частини першої статті 41 КЗпП України.

ОСОБА_1 вважала звільнення незаконним, просила: поновити її на посаді директора фінансового ТОВ «Репролайф»; стягнути з ТОВ «Репролайф» на її користь середній заробіток за час вимушеного прогулу з 14 серпня 2019 року до дня поновлення на роботі, а також 50 000 грн на відшкодування моральної шкоди. На думку позивачки, спір стосується правомірності її звільнення з посади, тобто є виключно трудовим і не стосується корпоративних правовідносин, а тому повинен розглядатися у порядку цивільного судочинства.

ОЦІНКА СУДУ

Управління товариством здійснюють його органи – загальні збори його учасників і виконавчий орган, якщо інше не встановлено законом (частини перша, друга статті 97 ЦК України).

Відповідно до частин першої, другої статті 39 Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» виконавчий орган товариства здійснює управління поточною діяльністю товариства. До компетенції виконавчого органу товариства належить вирішення всіх питань, пов'язаних з управлінням поточною

діяльністю товариства, крім питань, що належать до виключної компетенції загальних зборів учасників та наглядової ради товариства (у разі утворення).

Згідно з пунктом 8.1 Статуту ТОВ «Репролайф», затвердженого протоколом № 1 загальних зборів засновників ТОВ «Репролайф» від 22 січня 2015 року (далі – Статут), для належного функціонування у товаристві створюються такі органи управління: загальні збори учасників, як вищий орган товариства, виконавчий орган – дирекція і контролюючий орган ревізійна комісія (ревізор).

До складу дирекції товариства входять головний лікар (директор) товариства, президент товариства, а також у випадку обрання загальними зборами учасників товариства, інші члени дирекції. До складу дирекції не можуть входити члени ревізійної комісії (пункт 8.21 Статуту).

Відповідно до пункту 3.2 Положення про дирекцію ТОВ «Репролайф», затвердженого протоколом загальних зборів ТОВ «Репролайф» № 2 від 11 травня 2017 року (далі – Положення про дирекцію) до складу дирекції товариства входять: головний лікар (директор), президент, директор фінансовий, інші члени дирекції, які персонально обираються (призначаються) рішенням загальних зборів товариства.

Тобто Статутом та Положенням про дирекцію визначено, що до складу дирекції товариства входить у тому числі і директор фінансовий, а також вказано на можливість входження до дирекції інших членів, у випадку обрання їх загальними зборами учасників товариства.

Директор фінансовий як посадова особа ТОВ «Репролайф», є членом виконавчого органу товариства – дирекції, здійснює управління поточною діяльністю товариства після обрання (призначення) на цю посаду рішенням загальних зборів ТОВ «Репролайф».

У справі встановлено, що позивачка ОСОБА_1 перебувала на посаді директора фінансового в ТОВ «Репролайф» та була членом виконавчого органу товариства – дирекції.

Підставою для прийняття рішення загальних зборів ТОВ «Репролайф» від 09 серпня 2019 року та припинення повноважень ОСОБА_1 за займаною посадою директора фінансового ТОВ «Репролайф» вказана частина третя статті 99 ЦК України. Підставою для звільнення ОСОБА_1 з посади директора фінансового ТОВ «Репролайф» зазначено пункт 5 частини першої статті 41 КЗпП України.

У пункті 3.7.2 Положення про дирекцію передбачено, що повноваження головного лікаря (директора) та інших членів дирекції достроково припиняються в будь-який час за рішенням загальних зборів ТОВ «Репролайф», одноосібним учасником (членом) яких є ОСОБА_2.

Згідно з пунктом 5 частини першої статті 41 КЗпП України, крім підстав, передбачених статтею 40 цього Кодексу, трудовий договір з ініціативи власника або уповноваженого ним органу може бути розірваний також у випадку припинення повноважень посадових осіб.

Тобто пункт 5 частини першої статті 41 КЗпП України кореспондується з положеннями частини третьої статті 99 ЦК України.

Отже, здійснення компетентним органом господарюючого суб'єкта права на усунення від посади відповідно до статті 99 ЦК України можливе в порядку реалізації ним своїх корпоративних прав у разі, якщо інше не передбачене Статутом, і як підстава такого звільнення може бути зазначене посилання на пункт 5 частини першої статті 41 КЗпП України.

При розгляді спору щодо розірвання трудового договору за пунктом 5 частини першої статті 41 КЗпП України має значення не наявність підстав для припинення повноважень (звільнення) посадової особи, а дотримання органом управління (загальними зборами, наглядовою радою) передбаченої цивільним законодавством та установчими документами юридичної особи процедури ухвалення рішення про таке припинення, що підтверджує висновок про належний розгляд справи в порядку господарського судочинства.

Велика Палата Верховного Суду вважає, що суди попередніх інстанцій зробили законні й обґрунтовані висновки про те, що вказана справа підлягає розгляду в порядку господарського судочинства, у зв'язку із чим правильно закрили провадження у цивільній справі.

Детальніше з текстом постанови ВП ВС від 23 лютого 2021 року у справі № 753/17776/19 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/95439667>.

Спір щодо оскарження результатів прилюдних торгів з реалізації майна, включеного до ліквідаційної маси у справі про банкрутство юридичної особи, підлягає розгляду в порядку господарського судочинства в межах справи про банкрутство. Якщо провадження у справі про банкрутство юридичної особи припинено, то такий спір може бути розглянутий у порядку господарського судочинства лише після скасування рішення суду про припинення провадження у справі про банкрутство, у межах якої було реалізоване майно

Велика Палата Верховного Суду розглянула справу за позовом ОСОБА_1 (далі – позивач) до Товариства з обмеженою відповідальністю «Промстройснаб» (далі – ТзОВ «Промстройснаб»), Товарної біржі «Всеукраїнський торгівельний центр», ОСОБА_2 (далі – набувач), треті особи, які не заявляють самостійні вимоги щодо предмета спору, - Будянська селищна рада Харківського району Харківської області, Акціонерне товариство закритого типу «Будянський фаянс» (далі – АТЗТ «Будянський фаянс»), про визнання прилюдних торгів такими, що проведені з порушенням закону, за касаційною скаргою позивача на ухвалу Харківського районного суду Харківської області від 11 жовтня 2018 року і постанову Харківського апеляційного суду від 30 січня 2019 року, і прийняла постанову, в якій зазначила таке.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

2 листопада 2011 року Господарський суд Харківської області прийняв постанову у справі № Б-39/58-06 щодо банкрутства АТЗТ «Будянський фаянс», в якій визнав боржника банкрутом і відкрив ліквідаційну процедуру.

На прилюдних торгах, які організувала Товарна біржа «Всеукраїнський торгівельний центр», відбувся продаж приміщень, власником яких було АТЗТ «Будянський фаянс».

Переможцем торгів стало ТзОВ «Промстройснаб», яке отримало свідоцтво. Кінцевим власником приміщень є набувач.

За попередньою домовленістю з одним із кредиторів АТЗТ «Будянський фаянс» – Приватним акціонерним товариством «Пласт маркет» – позивач хотів узяти участь у прилюдних торгах. Однак з незалежних від нього причин не зміг взяти таку участь.

29 вересня 2016 року Господарський суд Харківської області у вказаній справі ухвалив рішення, за яким, зокрема, затвердив ліквідаційний баланс і звіт ліквідатора АТЗТ «Будянський фаянс», ліквідував цю юридичну особу, ухвалив вважати погашеними вимоги її кредиторів і припинив провадження у справі.

Відомості про ліквідацію АТЗТ «Будянський фаянс», яке було власником приміщень, внесено до Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань.

Позивач звернувся до суду, оскаржуючи прилюдні торги як такі, що проведені з такими порушеннями: «заниження» оцінки приміщень; не було належно та своєчасно розміщено оголошення про торги; не створені умови конкурсу для реалізації приміщень; документи за результатами проведених торгів оформлені з порушенням закону.

ОЦІНКА СУДУ

Велика Палата Верховного Суду має вирішити питання про визначення юрисдикції суду щодо оскарження результатів прилюдних торгів з реалізації майна юридичної особи у процедурі її банкрутства.

Суди попередніх інстанцій правильно вважали, що оскільки приміщення включено до ліквідаційної маси АТЗТ «Будянський фаянс», продаж якого врегульований, зокрема, Законом України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» (далі – Закон; у редакції Закону України № 4212-VI, що набрав чинності 19 січня 2013 року, з наступними змінами), то спір щодо цього майна треба вирішувати у межах відповідної справи про банкрутство. А таку справу може розглядати виключно господарський суд.

Господарським судам підвідомчі справи, зокрема, у спорах з майновими вимогами до боржника, стосовно якого порушено справу про банкрутство, у тому числі справи у спорах про визнання недійсними будь-яких правочинів (договорів), укладених боржником (пункт 7 частини першої статті 12 Господарського процесуального кодексу України у редакції, чинній на час звернення до суду; далі – ГПК України). Аналогічний припис є у частині четвертій статті 10 Закону.

У справах про банкрутство всі процедури складають цілісне і відокремлене від позовного процесу провадження, метою якого є задоволення вимог кредиторів у випадку неплатоспроможності боржника. Тому спори, які стосуються, зокрема, порушення порядку продажу майна боржника є безпосередньо пов'язаними з провадженням у справі про банкрутство. А отже, їх слід розглядати за правилами господарського судочинства (аналогічний висновок Велика Палата Верховного Суду сформулювала у постанові від 30 травня 2018 року у справі № 635/6730/15-ц).

Результати аукціону, проведеного з порушенням вимог закону, можуть бути визнані в судовому порядку недійсними (частина третя статті 55 Закону).

Частиною восьмою статті 44 Закону визначено, що спори, які виникають при проведенні та виконанні результатів аукціонів, у тому числі про визнання недійсними договорів купівлі-продажу майна, розглядаються в межах провадження у справі про банкрутство.

Отже, спір щодо правомірності вчинення правочину про відчуження майна боржника у процедурі банкрутства треба розглядати за правилами господарського судочинства у межах провадження у відповідній справі про банкрутство.

Суди попередніх інстанцій вказали, що спір, розгляд якого ініціював позивач, стосується продажу на аукціоні приміщень, включених до ліквідаційної маси АТЗТ «Будянський фаянс» у процедурі його банкрутства. Предметом позову є визнання недійсними результатів прилюдних торгів і протоколу щодо реалізації приміщень, визнання незаконним та скасування свідоцтва, застосування наслідків недійсності правочину у вигляді витребування приміщень із чужого незаконного володіння набувача. А підставою звернення з цими вимогами стали, на думку позивача, порушення встановленого порядку проведення продажу приміщень на прилюдних торгах.

Позивач у касаційній скарзі вказав про порушення його права на судовий захист у випадку визначення господарської юрисдикції суду для розгляду цього спору. Як установили суди, до подання позову у серпні 2017 року провадження у справі про банкрутство АТЗТ «Будянський фаянс» 29 вересня 2016 року вже було припинено, а до Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань внесено запис про ліквідацію юридичної особи-боржника. Тобто існує перешкода для продовження розгляду на підставі пункту 7 частини першої статті 12 ГПК України у редакції, що була чинною на час подання позову, справи господарським судом у межах провадження у справі про банкрутство АТЗТ «Будянський фаянс». Однак Велика Палата Верховного Суду вважає, що така перешкода не є нездоланною, а наявність останньої не впливає на зміну юрисдикції суду для розгляду відповідного спору.

Захист прав та інтересів позивача може відбутися після ініціювання скасування ухвали Господарського суду Харківської області від 29 вересня 2016 року про припинення провадження у справі № Б-39/58-06 про банкрутство АТЗТ «Будянський фаянс» шляхом оскарження цієї ухвали або звернення із заявою про її перегляд за нововиявленими обставинами. Процесуальна можливість оскарження вказаної ухвали була передбачена у статті 8 Закону.

Отже, особа може оскаржити ухвалу про припинення провадження у справі про банкрутство як в апеляційному, так і в касаційному порядку, встановленому ГПК України, з урахуванням особливостей, передбачених Кодексом України з процедур банкрутства. А крім того, може звернутися із заявою про перегляд такої ухвали за нововиявленими обставинами. Таким чином, відповідний спір, розгляд якого позивач помилково ініціював за правилами цивільного судочинства, може розглянути господарський суд у разі скасування ухвали Господарського суду Харківської області від 29 вересня 2016 року про припинення провадження у справі № Б-39/58-06, у межах якої відбулося відчуження приміщень.

Детальніше з текстом постанови ВП ВС від 9 лютого 2021 року у справі № 635/4741/17 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/96406951>.

4.3. Справи, які підлягають розгляду в порядку цивільного судочинства

Спір за позовом громадської організації (об'єднання споживачів), яка представляє інтереси невизначеного кола споживачів на підставі Закону України «Про захист прав позивачів», до юридичної особи, яка надає комунальні послуги, щодо зобов'язання здійснити перерахунок послуг з утримання будинків, споруд та прибудинкових територій підлягає розгляду у порядку цивільного судочинства

23 березня 2021 року Велика Палата Верховного Суду розглянула касаційну скаргу Громадської організації «Ірпінська спілка споживачів» на ухвалу Ірпінського міського суду Київської області від 31 липня 2020 року та постанову Київського апеляційного суду від 13 жовтня 2020 року у цивільній справі за позовом Громадської організації «Ірпінська спілка споживачів» до Комунального підприємства «Управління житлово-комунального господарства «Ірпінь» Ірпінської міської ради про проведення перерахунку споживачам послуг, і прийняла постанову, в якій зазначила таке.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

24 липня 2020 року було проведено державну реєстрацію юридичної особи – ГО «Ірпінська спілка споживачів», що підтверджується витягом з Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань.

В січні 2019 року Головне управління Держпродспоживслужби в Київській області провело планову перевірку КП «УЖКГ «Ірпінь», за результатами якої було складено акт № 4 від 25 січня 2019 року та винесено припис № 1 від 28 січня 2019 року, відповідно до якого орган державного нагляду вимагав від відповідача повернути споживачам послуг з утримання будинків, споруд та прибудинкових територій за період з 05 липня по 31 грудня 2018 року кошти в розмірі 3 331 124,83 грн шляхом здійснення перерахунку.

Відповідач не виконав зазначений припис чим порушив права невизначеного кола споживачів міста Ірпеня на перерахунок (повернення) надмірно сплачених коштів у сумі 3 331 124,83 грн.

Позивач вважав, що права споживачів міста Ірпеня, порушені КП «УЖКГ «Ірпінь», підлягають захисту в суді в порядку цивільного судочинства шляхом зобов'язання відповідача повернути кошти (здійснити перерахунок) споживачам послуг з утримання будинків, споруд та прибудинкових територій за період з 05 липня по 31 грудня 2018 року на загальну суму 3 331 124,83 грн.

Суди попередніх інстанцій відмовили у відкритті провадження у справі за позовом ГО «Ірпінська спілка споживачів» до КП «УЖКГ «Ірпінь», мотивувавши це тим, що справа не підлягає розгляду в порядку цивільного судочинства, а її розгляд відноситься до юрисдикції господарського суду, оскільки спір виник між юридичними особами.

ОЦІНКА СУДУ

Під час розгляду справи Велика Палата Верховного Суду має визначити, які правовідносини виникли між сторонами – громадською організацією (об'єднанням споживачів) та юридичною особою, яка надає комунальні послуги, з приводу проведення перерахунку вартості послуг.

Частиною першою статті 6 Закону України від 09 листопада 2017 року № 2189-VIII «Про житлово-комунальні послуги» (далі – Закон № 2189-VIII) передбачено, що учасниками правовідносин у сфері надання житлово-комунальних послуг є: 1) споживачі (індивідуальні та колективні); 2) управитель; 3) виконавці комунальних послуг.

Згідно з пунктами 9 та 10 частини першої статті 25 Закону України від 12 травня 1991 року № 1023-XII «Про захист прав споживачів» (далі – Закон № 1023-XII) об'єднання споживачів має право звертатися з позовом до суду про визнання дій продавця, виробника (підприємства, що виконує їх функції), виконавця протиправними щодо невизначеного кола споживачів і припинення цих дій.

Тобто законом надано право громадським організаціям споживачів звертатися до суду, у тому числі і до юридичних осіб, які є управителями багатоквартирних житлових будинків та які надають комунальні послуги в інтересах побутових споживачів, незалежно від їх членства у вказаній громадській організації, за захистом прав таких споживачів.

При цьому в Законі № 1023-XII чітко визначено, що вказане рішення стосується лише і виключно споживачів, права яких порушено протиправними діями суб'єкта господарювання, який надає відповідні послуги.

Між ГО «Ірпінська спілка споживачів» та КП «УЖКГ «Ірпінь» відсутні правовідносини в розумінні ГК України, оскільки спір стосується права, порушеного, на думку ГО «Ірпінська спілка споживачів», яка в силу Закону № 1023-XII представляє інтереси невизначеного кола споживачів, кожного зі споживачів міста Ірпеня на перерахунок відповідачем вартості послуг з утримання будинків, споруд та прибудинкових територій.

Тобто між учасниками справи відсутні господарські правовідносини, наявність яких є визначальною при віднесенні спору до компетенції господарських судів.

У вказаному спорі ГО «Ірпінська спілка споживачів» захищає не власні інтереси, а фактично діє в інтересах фізичних осіб – споживачів житлово-комунальних послуг, представляє інтереси та здійснює захист прав саме вказаних осіб на підставі статті 25 Закону № 1023-XII та її Статуту.

Тому між громадською організацією та юридичною особою, яка надає послуги, апіорі відсутні матеріальні правовідносини, оскільки в судовому спорі така громадська організація виступає від власного імені, але захищає побутових споживачів, права яких вважає порушеними через протиправні дії надавача послуг.

Судами попередніх інстанцій не враховані положення Закону № 1023-XII та Статуту, не надано оцінку можливості звернення ГО «Ірпінська спілка споживачів» з позовом, направленим на захист прав та інтересів невизначеного кола споживачів.

У підпункті 2.4.2 пункту 2.4 Статуту передбачено, що ГО «Ірпінська спілка споживачів» для досягнення своєї мети та виконання статутних завдань має право

представляти і захищати суспільні інтереси споживачів товарів, робіт та послуг, свої законні інтереси і законні інтереси своїх членів та інших осіб у будь-яких органах державної влади, у тому числі судах, правоохоронних органах, в органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах та організаціях усіх форм власності та підпорядкування.

Наведені пункти Статуту передбачають можливість ГО «Ірпінська спілка споживачів» представляти і захищати інтереси споживачів – своїх членів та інших осіб в судах.

Закон № 1023-XII та Статут надає ГО «Ірпінська спілка споживачів» право звертатися до суду за захистом прав та інтересів невизначеного кола споживачів, тому звернення із цим позовом в інтересах споживачів міста Ірпеня ґрунтується на приписах чинного законодавства та статутних документах позивача.

З огляду на зміст та характер спірних правовідносин, суб'єктний склад цього спору Велика Палата Верховного Суду вважає, що спір з урахуванням вимог статті 19 ЦПК України підлягає розгляду в порядку цивільного судочинства.

Висновок судів попередніх інстанцій про віднесення справи до юрисдикції господарських судів є помилковим, оскільки позов ГО «Ірпінська спілка споживачів» подала не для захисту власних інтересів як суб'єкта цивільних відносин, а в інтересах невизначеного кола споживачів міста Ірпеня, спір між сторонами є спором про право цивільне, виник фактично між споживачами послуг та КП «УЖКГ «Ірпінь» і направлений на захист прав споживачів міста Ірпеня щодо проведення відповідачем перерахунку послуг з утримання будинків, споруд та прибудинкових територій, тому повинен розглядатися в порядку цивільного судочинства.

Детальніше з текстом постанови ВП ВС від 23 березня 2021 року у справі № 367/4695/20 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/96179832>.

Спір за позовом фізичної особи – співвласника багатоквартирного будинку та члена ОСББ про визнання недійсним договору з надання послуг з управління та обслуговування будинку, укладеного між ОСББ та суб'єктом господарювання, підлягає розгляду в порядку цивільного судочинства

Велика Палата Верховного Суду розглянула касаційну скаргу Об'єднання співвласників багатоквартирного будинку (далі – ОСББ) «Лесі Українки 38» та фізичної особи - підприємця ОСОБА_1 (далі – ФОП ОСОБА_1) на постанову Північно-західного апеляційного господарського суду від 3 липня 2020 року та рішення Господарського суду Житомирської області від 24 лютого 2020 року у справі за позовом ОСОБА_1 до ОСББ «Лесі Українки 38» та ФОП ОСОБА_2 про визнання недійсним договору, і прийняла постанову, в якій зазначила таке.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Позивач є власником квартири 104 у багатоквартирному будинку за адресою: місто Житомир, вулиця Лесі Українки, 38.

Відповідно до виписки з Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань 10 серпня 2016 року зареєстровано ОСББ «Лесі Українки 38».

1 квітня 2018 року ОСББ «Лесі Українки 38» (замовник) в особі голови правління та ФОП ОСОБА_2 (виконавець) уклали договір № 12 на надання послуг.

Згідно з підпунктами 1.1 - 1.3 вказаного договору його предметом є надання бухгалтерських послуг, у тому числі ведення податкового обліку та паспортного столу, організаційних робіт, необхідних для діяльності ОСББ; виконання сантехнічних робіт у місцях загального користування будинку; обслуговування електромереж.

Згідно з пунктом 3.1 договір починає діяти з моменту підписання сторонами. Термін дії договору визначено з 1 квітня по 31 грудня 2018 року.

Звертаючись до суду з позовом, позивач зазначив, що рішення про передачу будинку на обслуговування ФОП ОСОБА_2 загальні збори не приймали, з умовами спірного договору мешканців будинку не ознайомлено, якість надання послуг погіршилась, вартість послуг безпідставно завищено, що порушує права позивачів та мешканців будинку як споживачів послуг обслуговування будинку, які мали надаватися за спірним договором.

ОЦІНКА СУДУ

З аналізу Закону України від 29 листопада 2001 року № 2866-III «Про об'єднання співвласників багатоквартирного будинку» (далі – Закон № 2866-III) вбачається, що законодавець визначає ОСББ як юридичну особу приватного права (створену в добровільному порядку шляхом її заснування власниками квартир та/або нежитлових приміщень багатоквартирного будинку на підставі домовленості між собою), створену власниками для сприяння використання їх власного майна, управління, утримання і використання неподільного та загального майна.

За змістом статей 6, 7, 10, 15 Закону № 2866-III співвласники багатоквартирного будинку створюють ОСББ, затверджують статут такого об'єднання, мають право знайомитися з рішеннями загальних зборів та оскаржувати їх судовому порядку, брати участь в управлінні об'єднанням у порядку, визначеному цим Законом і статутом об'єднання; обирати та бути обраним до складу статутних органів об'єднання; знайомитися з протоколами загальних зборів, робити з них виписки; одержувати в установленому порядку інформацію про діяльність об'єднання; вимагати від статутних органів захисту своїх прав та дотримання співвласниками правил добросусідства.

За частиною першою статті 10 Закону України 14 травня 2015 року № 417-VIII «Про особливості здійснення права власності у багатоквартирному будинку» (далі - Закон № 417-VIII) співвласники приймають рішення щодо управління багатоквартирним будинком на зборах у порядку, передбаченому цією статтею. Якщо у багатоквартирному будинку в установленому законом порядку утворено об'єднання співвласників, проведення зборів співвласників та прийняття відповідних рішень здійснюється згідно із законом, що регулює діяльність об'єднань співвласників багатоквартирних будинків.

Наявність вказівки на особливості законодавчого регулювання порядку проведення зборів співвласників та прийняття відповідних рішень не означає того, що зі створенням ОСББ на правовідносини з управління спільним майном

багатоквартирного будинку вже не поширюються приписи Закону № 417-VIII, адже за таких обставин співвласники багатоквартирних будинків не перестають бути учасниками відносин зі здійснення права власності у багатоквартирному будинку.

За рішенням співвласників усі або частина функцій з управління багатоквартирним будинком можуть передаватися управителю або всі функції – ОСББ (асоціації об'єднань співвласників багатоквартирного будинку) (частина перша статті 9 Закону № 417-VIII). За рішенням загальних зборів функції з управління багатоквартирним будинком можуть бути передані (всі або частково) управителю або асоціації. Стаття 6 Закону № 417-VIII визначає права співвласників багатоквартирного будинку. За змістом пунктів 1, 2 частини першої цієї статті співвласники багатоквартирного будинку мають право вільно користуватися спільним майном багатоквартирного будинку з урахуванням умов та обмежень, встановлених законом або рішенням співвласників; брати участь в управлінні багатоквартирним будинком особисто або через представника.

Отже, управління майном багатоквартирного будинку є правом (та, відповідно, обов'язком) власників приміщень у багатоквартирному будинку, яке може реалізовуватися та виконуватися ними через ОСББ, створене в цьому будинку, або шляхом передачі відповідних функцій (чи їх частини) управителю або асоціації.

Визначення порядку управління багатоквартирним будинком (тобто, вирішення питання про те, наділити цими функціями ОСББ, створене в цьому будинку, чи передати відповідні функції (чи їх частину) управителю або асоціації, є невід'ємною складовою реалізації прав та виконання обов'язків співвласниками багатоквартирного будинку щодо належного утримання та управління спільним майном, що здійснюється за їх безпосереднім волевиявленням.

Управління багатоквартирним будинком управителем здійснюється на підставі договору про надання послуг з управління багатоквартирним будинком, що укладається згідно з типовим договором. Вартість послуг з управління багатоквартирним будинком визначається за рішенням зборів співвласників (загальних зборів ОСББ) і згодою управителя та зазначається у договорі з управителем.

За змістом частини першої статті 15 Закону № 2189-VIII договір про надання послуг з управління багатоквартирним будинком (зміни до нього) від імені всіх співвласників багатоквартирного будинку укладається з визначеним відповідно до законодавства управителем співвласником (співвласниками), уповноваженим (уповноваженими) на це рішенням зборів співвласників. Такий договір підписується на умовах, затверджених зборами співвласників, та є обов'язковим для виконання всіма співвласниками.

Як установили суди попередніх інстанцій, у справі, що розглядається, ОСОБА_1 звернувся з позовом до ОСББ «Лесі Українки 38» та до ФОП ОСОБА_2 про визнання недійсним договору на надання послуг, укладеного ОСББ, членом якого є позивач, та ФОП ОСОБА_2 – виконавцем цих послуг, указавши на порушення укладенням спірного договору з надання послуг з управління та обслуговування будинку прав позивача – фізичної особи як співвласника багатоквартирного будинку.

З огляду на викладене, враховуючи предмет, характер спору та суб'єктний склад його сторін, Велика Палата Верховного Суду вважає, що спір у цій справі виник стосовно прав і обов'язків позивача щодо користування та розпорядження спільним майном як співвласника багатоквартирного будинку, тому має вирішуватися в порядку цивільного судочинства.

Такі висновки є послідовними. Так, у постанові від 5 лютого 2020 року у справі № 127/15798/19 Велика Палата Верховного Суду дійшла висновку про розгляд у порядку цивільного судочинства спору за позовом фізичної особи - співвласника багатоквартирного будинку до голови ОСББ про визнання бездіяльності щодо ненадання обґрунтованої відповіді на заяву про ремонт спільного майна будинку протиправною та зобов'язання відповідача вчинити дії щодо надання обґрунтованої відповіді на подану заяву.

Посилання суду апеляційної інстанції на правові позиції Великої Палати Верховного Суду, викладені, зокрема у справах № 462/2646/17, № 501/1571/16-ц, № 826/10249/18, та висновок про можливість розгляду спору у цій справі господарським судом з огляду на характер спірних правовідносин, оскільки спір виникає при здійсненні права управління юридичною особою, а такий спір є найбільш наближеним до спорів, пов'язаних з діяльністю або припиненням діяльності юридичної особи (пункт 3 статті 20 ГПК України), незалежно від суб'єктного складу такого спору (частина 6 статті 30 ГПК України) є помилковими, тому що спірні правовідносини у вказаних справах стосувались порядку створення, реєстрації, діяльності і ліквідації об'єднань, організацій.

Натомість, спір у справі, що розглядається, стосується реалізації прав та виконання обов'язків позивача у межах здійснення ним як співвласником володіння, користування і розпорядження спільним майном багатоквартирного будинку, учасника правовідносин з надання житлово-комунальних послуг.

Згідно з відомостями з Єдиного державного реєстру судових рішень ухвалою Богунського районного суду м. Житомир від 28 жовтня 2019 року відмовлено у відкритті провадження у цивільній справі за позовом ОСОБА_2, ОСОБА_3, ОСОБА_1 до ОСББ «Лесі Українки 38», ФОП ОСОБА_2 про визнання недійсним договору, переліку і розміру внесків, платежів на утримання будинку на підставі пункту 1 частини першої статті 186 ЦПК України. Суд роз'яснив позивачу, що спір має розглядатися за правилами господарського судочинства.

Тому з огляду на існування юрисдикційного конфлікту, з метою забезпечення права позивача на доступ до суду та на ефективний засіб юридичного захисту, Велика Палата Верховного Суду вважає, що ця справа має бути розглянута за правилами господарського судочинства лише тому, що позивачу має бути забезпечено доступ до правосуддя, навіть в іншому, ніж це передбачено законом, судочинстві, оскільки перешкоди до розгляду в належному (цивільному) судочинстві виникли у зв'язку з процесуальною діяльністю суду.

Детальніше з текстом постанови ВП ВС від 2 лютого 2021 року у справі № 906/1308/19 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/96342864>.

5. Окремі правові позиції Великої Палати Верховного Суду

Визнання незаконним та скасування рішення міської ради про передачу в оренду земельної ділянки третій особі є неналежним способом захисту сільської ради, яка вважає, що спірна земельна ділянка знаходиться в її адміністративних межах та належить до комунальної власності територіальної громади села. Належним способом захисту буде звернення до суду з вимогами про витребування майна із чужого незаконного володіння, якщо позивач був позбавлений права володіння земельною ділянкою, або усунення перешкод у здійсненні права користування та розпорядження майном, якщо позивачу чиняться перешкоди в реалізації цих прав. Відповідно до обраного позивачем способу захисту належним відповідачем, крім міської ради, може бути фізична особа, якій передано земельну ділянку

2 лютого 2021 року Велика Палата Верховного Суду розглянула касаційну скаргу Родниківської сільської ради на постанову Північного апеляційного господарського суду від 13 лютого 2020 року та рішення Господарського суду Черкаської області від 14 листопада 2019 року у справі за позовом Родниківської сільської ради (правонаступник – Паланська сільська рада) до Уманської міської ради за участю третьої особи, яка не заявляє самостійних вимог щодо предмета спору, на стороні відповідача – ОСОБА_1, про визнання незаконним та скасування рішення, і прийняла постанову, в якій зазначила таке.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

08 квітня 2014 року Уманською міською радою було прийнято рішення «Про затвердження документації із землеустрою, надання земельних ділянок у власність та у користування», згідно з яким, зокрема, було затверджено технічну документацію із землеустрою щодо встановлення меж земельної ділянки в натурі (на місцевості) площею 5,7708 га для обслуговування оздоровчої бази «Зміна» за адресою: АДРЕСА_1 ОСОБА_1 за рахунок земель комунальної власності Уманської міської ради, які перебували в користуванні ОСОБА_2 та віднесені до категорії земель рекреаційного призначення; надано в користування на умовах оренди вказану земельну ділянку ОСОБА_1 строком на 10 років.

За змістом листа Черкаського обласного головного управління земельних ресурсів від 21 серпня 2004 року рішення стосовно встановлення межі міста Умані Верховною Радою України не приймалось.

У листі Державного комітету України по земельних ресурсах від 18 жовтня 2004 року зазначено, що Уманським БТІ у 1966 році на замовлення Уманської міської ради була підготовлена технічна документація зі встановлення межі міста Умані, яка затверджена рішенням виконкому обласної ради № 470 від 15 липня 1966 року, але не була подана на затвердження Верховною Радою УРСР, як це передбачено законодавством; для врегулювання межового спору між Родниківською сільською радою та Уманською міською радою рекомендовано підготувати та затвердити проект землеустрою щодо встановлення меж та зміни межі міста Умані з урахуванням технічної документації.

Відповідно до листа Державної служби України з питань геодезії, картографії та кадастру від 28 травня 2019 року за інформацією Головного управління Держгеокадастру у Черкаській області відомості про межі міста Умані та села Родниківка в порядку, передбаченому Законом України «Про Державний земельний кадастр» та Порядком ведення Державного земельного кадастру, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 17 жовтня 2012 року № 1051, до Державного земельного кадастру не внесені.

Позивач стверджує, що земельну ділянку площею 5,7708 га з кадастровим номером 7110800000:02:007:0032 передано в оренду Уманською міською радою незаконно, оскільки первинно дану землю відводили за рішенням Уманської районної ради народних депутатів із землекористування села Родниківки.

ОЦІНКА СУДУ

Предметом спору в цій справі є визнання незаконним та скасування рішення Уманської міської ради від 08 квітня 2014 року «Про затвердження документації із землеустрою, надання земельних ділянок у власність та у користування». На думку позивача, спірна земельна ділянка знаходиться в адміністративних межах Родниківської сільської ради та належить до комунальної власності територіальної громади села Родниківки, тому відповідач не мав права передавати її в оренду третій особі.

Отже, позовні вимоги заявлено позивачем, у тому числі, з підстав порушення відповідачем меж адміністративно-територіальної одиниці – села Родниківки та виділення ним спірної земельної ділянки серед інших земельних ділянок одного земельного масиву як земельної ділянки, що знаходиться у межах міста Умані.

Повноваження щодо встановлення та зміни меж адміністративно-територіальних одиниць належить відповідним органам державної влади та місцевого самоврядування (стаття 174 Земельного кодексу України). Натомість суд, якщо це необхідно для вирішення спору, своїм рішенням не встановлює і не змінює межі адміністративно-територіальних одиниць, а з'ясовує, в межах яких саме адміністративно-територіальних одиниць розташована земельна ділянка, оскільки від такого розташування може залежати, до чийої саме власності така ділянка належить.

Велика Палата Верховного Суду вважає, що обраний позивачем спосіб захисту є неефективним, оскільки задоволення вимоги про визнання рішення Уманської міської ради незаконним та його скасування не може призвести до захисту або відновлення порушеного речового права позивача (у разі його наявності), зокрема повернення у його володіння або користування спірної земельної ділянки, відшкодування шкоди.

Серед способів захисту речових прав Цивільний кодекс України виокремлює, зокрема, витребування майна із чужого незаконного володіння (стаття 387), усунення перешкод у здійсненні права користування та розпорядження майном (стаття 391), визнання права власності (стаття 392), відшкодування матеріальної і моральної шкоди (статті 1166, 1167, 1173).

Виходячи з обставин цієї справи належним способом захисту позивача буде звернення до суду з вимогами про витребування майна із чужого незаконного володіння, якщо позивач був позбавлений права володіння земельною ділянкою,

або усунення перешкод у здійсненні права користування та розпорядження майном, якщо позивачу чиняться перешкоди в реалізації цих прав.

Також Велика Палата Верховного Суду звертає увагу на те що відповідно до обраного позивачем способу захисту належним відповідачем, крім Уманської міської ради, може бути фізична особа, якій передано земельну ділянку, тоді залежно від статусу такої особи (фізична особа або фізична особа - підприємець) спір буде належати до юрисдикції цивільного або господарського суду.

Обрання позивачем неналежного способу захисту своїх прав є самостійною підставою для відмови у позові, тому Велика Палата Верховного Суду не вбачає необхідності надавати оцінку іншим аргументам касаційної скарги.

Детальніше з текстом постанови ВП ВС від 2 лютого 2021 року у справі № 925/642/19 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/95439652>.

Суб'єкт права постійного користування земельною ділянкою набуває права власності на збудовані на такій земельній ділянці об'єкти нерухомого майна. У випадку незаконного заволодіння таким майном особою, яка відповідно до інвестиційного договору здійснювала будівництво на земельній ділянці, переданій в постійне користування, належним способом захисту суб'єкта права постійного користування земельною ділянкою є віндикаційний позов

16 лютого 2021 року Велика Палата Верховного Суду розглянула касаційну скаргу Київського національного лінгвістичного університету на постанову Північного апеляційного господарського суду від 27 травня 2019 року та рішення Господарського суду міста Києва від 12 грудня 2018 року у справі за позовом Київського національного лінгвістичного університету до Товариства з обмеженою відповідальністю «Територіальне міжгосподарче об'єднання «Ліко-Холдінг», треті особи, які не заявляють самостійних вимог щодо предмета спору, на стороні позивача: Київська міська рада, Міністерство освіти і науки України, про зобов'язання вчинити дії та визнання права власності та за зустрічним позовом Товариства з обмеженою відповідальністю «Територіальне міжгосподарче об'єднання «Ліко-Холдінг» до Київського національного лінгвістичного університету про розірвання договору, і прийняла постанову, в якій зазначила таке.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Рішенням Київської міської ради від 28 березня 2002 року «Про надання і вилучення земельних ділянок та припинення права користування землею» Університету надано земельну ділянку площею 0,58 га у постійне користування для будівництва, експлуатації та обслуговування гуртожитку для студентів на вул. Ломоносова, 50 у Голосіївському районі м. Києва за рахунок земель міської забудови.

30 серпня 2004 року Університету видано державний акт на право постійного користування вказаною земельною ділянкою.

20 лютого 2007 року між Університетом (як забудовником) та ТОВ «ТМО «Ліко-Холдінг» (як інвестором) укладено договір, предметом якого є реалізація інвестиційного проекту будівництва інвестиційного об'єкта: комплексу об'єктів соціальної інфраструктури,

гуртожитку для студентів та житлових будинків, розташованих за адресою: вул. Ломоносова, 50 у Голосіївському районі м. Києва, з орієнтовним обсягом інвестицій 60 млн грн.

Підпунктом 5.1.1 договору на забудовника покладено обов'язок надати інвестору земельну ділянку під будівництво. Факт передачі земельної ділянки в межах цього договору сторони розглядають як частину внеску забудовника у фінансування будівництва інвестиційного об'єкта, необхідного і достатнього для фінансування будівництва його частки у загальній площі, без якого інвестор не може здійснити інвестиційну діяльність за цим договором.

Відповідно до підпункту 5.2.3 договору після введення об'єкта в експлуатацію і виконання всіх зобов'язань сторін по здійсненню інвестиційного проекту інвестор зобов'язується забезпечити оформлення у встановленому порядку акта про результати інвестиційної діяльності по об'єкту та здійснити оформлення прав на свою частину загальних площ інвестиційного об'єкта.

Згідно із сертифікатом серії ІУ № 165150710091 від 12 березня 2015 року Державна архітектурно-будівельна інспекція України засвідчила відповідність закінченого будівництвом об'єкта «Будівництво житлових будинків з підземними паркінгами та закладами по обслуговуванню населення за адресою: вул. Вільямса, 7 і вул. Ломоносова, 42-50 у Голосіївському районі м. Києва.

Університет двічі звертався з листами до ТОВ «ТМО «Ліко-Холдінг» з вимогою направити підписаний з боку відповідача акт про результати інвестиційної діяльності по об'єкту будівництва, а також передати йому всю необхідну і достатню документацію для належного оформлення права власності на приміщення гуртожитку. Проте ТОВ «ТМО «Ліко-Холдінг» не підписало направлений йому акт та зі свого боку не забезпечило оформлення акта про результати інвестиційної діяльності по об'єкту.

Оскільки ТОВ «ТМО «Ліко-Холдінг» на порушення умов договору ухиляється від дій, спрямованих на оформлення за Університетом права власності на спірне майно, що виникло в останнього з моменту введення будинку в експлуатацію, Університет звернувся до суду із вказаним позовом.

ОЦІНКА СУДУ

Суди попередніх інстанцій зазначили про відсутність правових підстав, з якими положення статті 392 ЦК України пов'язують визнання права власності на спірний об'єкт інвестування за Університетом, оскільки останнім не доведено, що він виконав умови договору в частині передачі відповідачу земельної ділянки (будівельного майданчику) і, як наслідок, став власником спірного нерухомого майна.

Як встановлено судами і не оспорюється сторонами, Університету належить право постійного користування земельною ділянкою, на якій здійснено будівництво.

Відповідно до пункту 2 частини першої статті 4 Закону України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень» право постійного користування земельною ділянкою є речовим правом.

Право постійного користування регламентується насамперед статтею 92 ЗК України, частиною першою якої передбачено, що право постійного користування

земельною ділянкою – це право володіння і користування земельною ділянкою, яка перебуває у державній або комунальній власності, без встановлення строку.

Статтями 142, 149 ЗК України регулюється припинення права постійного користування земельною ділянкою у разі добровільної відмови землекористувача та вилучення земельної ділянки, що перебуває в постійному користуванні.

Водночас нормами ЗК України не регламентовані відносини щодо набуття права власності на майно, збудоване на земельній ділянці, яка належить особі на праві постійного користування.

Тому Велика Палата Верховного Суду вважає, що до відносин щодо права постійного користування землею, наданою для забудови, за аналогією закону слід застосовувати норми глави 34 «Право користування чужою земельною ділянкою для забудови» ЦК України.

Так, відповідно до частини другої статті 415 ЦК України землекористувач має право власності на будівлі (споруди), споруджені на земельній ділянці, переданій йому для забудови.

Велика Палата Верховного Суду вже звертала увагу на важливість принципу *superficies solo cedit* (збудоване на поверхні слідує за землею). Тому не допускається набуття права власності на об'єкти нерухомого майна особою, яка не має права власності або іншого речового права на земельну ділянку, яке передбачає можливість набуття права власності на будівлі, споруди, розташовані на такій земельній ділянці.

Отже, виходячи з принципу єдності юридичної долі земельної ділянки та розташованої на ній будівлі або споруди право власності набуває той, хто має речове право на землю. Оскільки суб'єктом права постійного користування земельною ділянкою є Університет, тобто саме йому надане право будівництва на цій ділянці, то лише Університет і набуває права власності на збудовані на такій земельній ділянці об'єкти.

Велика Палата Верховного Суду звертає увагу, що у справі відсутні будь-які інші докази передачі відповідачеві цієї земельної ділянки для забудови на підставі інших документів, аніж договір. При цьому, умова договору про передання Університетом земельної ділянки під будівельний майданчик на період будівництва ТОВ «ТМО «Ліко-Холдінг» не свідчить про виникнення в останнього права на земельну ділянку, а означає обов'язок Університету надати ТОВ «ТМО «Ліко-Холдінг» фактичну можливість здійснювати будівництво на земельній ділянці, яка належить Університету на праві постійного користування. Відповідно до підпункту 5.1.1 договору виконання такого обов'язку сторони розглядають як частину внеску Університету у фінансування будівництва інвестиційного об'єкта, необхідного і достатнього для фінансування будівництва його частки у загальній площі, без якого ТОВ «ТМО «Ліко-Холдінг» не може здійснити інвестиційну діяльність за договором.

Університет стверджує, що оскільки ТОВ «ТМО «Ліко-Холдінг» зареєструвало за собою збудоване нерухоме майно, тобто незаконно заволоділо ним, то Університет не має можливості зареєструвати таке право за собою.

Велика Палата Верховного Суду вчергове нагадує, що у разі незаконного заволодіння майном власника іншою особою належним способом захисту є віндикаційний

позов (стаття 387 ЦК України). Метою віндикаційного позову є забезпечення введення власника у володіння майном, якого він був незаконно позбавлений.

Отже, вимога Університету про визнання за ним права власності на спірне майно є неефективним способом захисту, бо Університет є тим суб'єктом, який набуває право власності на збудовані на відповідній ділянці об'єкти, а тому може заявити саме віндикаційний позов. З огляду на це зазначена позовна вимога задоволенню не підлягає. Суди попередніх інстанцій хоча й дійшли правильних висновків про відмову в задоволенні позову в цій частині, проте з інших мотивів.

У разі якщо об'єкти нерухомого майна не можуть бути витребувані від особи, яка незаконно заволоділа ними, зокрема, якщо вони відчужені добросовісному набувачу, який набув право власності на нього (стаття 330 ЦК України), то колишній власник нерухомого майна вправі вимагати відшкодування його вартості (пункт 2 частини третьої статті 1212, частина друга статті 1213 ЦК України).

Щодо вимоги позивача зобов'язати виконати умови договору шляхом оформлення акта про результати інвестиційної діяльності по об'єкту Велика Палата Верховного Суду зазначає, що така позовна вимога не є належним способом захисту, оскільки її задоволення за обставин державної реєстрації за відповідачем права власності на споруджені об'єкти нерухомості не призведе до поновлення майнових прав позивача.

Також у касаційній скарзі Університет зазначає про потребу застосування до спірних правовідносин норм статті 376 ЦК України та відповідних наслідків здійснення самочинного будівництва нерухомого майна. Натомість у цій справі судами не встановлено ознак самочинного будівництва, закріплених зазначеною нормою. Зокрема, спірні об'єкти нерухомого майна збудовані на земельній ділянці, що була відведена Університету для будівництва, експлуатації та обслуговування гуртожитку для студентів. Оскільки будівництво здійснене за згодою Університету, воно не є самочинним. Звідси до спірних правовідносин стаття 376 ЦК України застосуванню не підлягає.

За таких обставин суди попередніх інстанцій дійшли правильного висновку про відмову в задоволенні первісних позовних вимог, однак виходили з інших мотивів.

Детальніше з текстом постанови ВП ВС від 16 лютого 2021 року у справі № 910/2861/18 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/95439658>.

6. Вимоги, які не підлягають розгляду в судовому порядку

Спір щодо оскарження бездіяльності начальника територіального управління Національної поліції України, яка полягає у нездійсненні належного контролю за виконанням своїх службових обов'язків посадовими особами управління, не підлягає судовому розгляду

3 лютого 2021 року Велика Палата Верховного Суду розглянула справу за позовом ОСОБА_1 до начальника Барвінківського відділення Балаклійського відділу Головного управління Національної поліції у Харківській області про визнання протиправною бездіяльності за касаційною скаргою ОСОБА_1 на ухвалу Харківського окружного

адміністративного суду від 15 листопада 2017 року та постанову Харківського апеляційного адміністративного суду від 19 грудня 2017 року, і прийняла постанову, в якій зазначила таке.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Ухвалою Барвінківського районного суду Харківської області від 10 лютого 2017 року у справі № 611/116/17 задоволена скарга ОСОБА_1, зобов'язано відповідальну посадову особу Барвінківського відділення Балаклійського відділу поліції ГУ НП у Харківській області внести до Єдиного реєстру досудових розслідувань відомості про кримінальне правопорушення, передбачене статтею 382 КК України, викладені в заяві від 16 січня 2017 року, поданій до Барвінківського відділення Балаклійського відділу ГУ НП у Харківській області умисного невиконання рішень суду державним виконавцем Барвінківського районного відділу Державної виконавчої служби Головного територіального управління юстиції у Харківській області.

Ухвалою слідчого судді Барвінківського районного суду Харківської області від 26 жовтня 2017 року у справі № 611/946/17 задоволена скарга ОСОБА_1 та скасована постанова слідчого Барвінківського відділення поліції Балаклійського відділу поліції ГУ НП в Харківській області від 12 жовтня 2017 року, якою позивачу відмовлено у визнанні його потерпілим у кримінальному провадженні № 420172200000472 за ознаками кримінального правопорушення, передбаченого статтею 382 КК України.

Також ухвалою слідчого судді Барвінківського районного суду Харківської області від 26 жовтня 2017 року у справі № 611/947/17 задоволена скарга позивача та скасована постанова слідчого Барвінківського відділення поліції Балаклійського відділу поліції ГУ НП в Харківській області від 12 жовтня 2017 року про відмову у визнанні ОСОБА_1 потерпілим у кримінальному провадженні № 12017220200000390 за ознаками кримінального правопорушення, передбаченого статтею 382 КК України.

Крім того, 18 серпня та 03 вересня 2017 року Барвінківським відділенням Балаклійського відділу поліції ГУ НП у Харківській області складено протоколи за заявою ОСОБА_1 щодо ОСОБА_2 про вчинення останнім правопорушення, передбаченого частиною першою статті 154 КУпАП України, які судом повернуто Барвінківському відділенню Балаклійського відділу ГУ НП у Харківській області на доопрацювання.

На думку позивача, наведене свідчить про бездіяльність начальника Барвінківського відділення Балаклійського відділу ГУ НП у Харківській області, яка виявилась у неналежному контролі за посадовими особами Барвінківського відділення Балаклійського відділу ГУ НП у Харківській області.

ОЦІНКА СУДУ

Предметом цього спору є неналежне, на думку позивача, виконання відповідачем своєї функції контролю за діяльністю працівників Барвінківського відділення Балаклійського відділу ГУ НП в Харківській області, що призвело до порушення прав позивача у вигляді непритягнення винних осіб до кримінальної та адміністративної відповідальності.

Контроль за виконанням своїх обов'язків працівниками територіального відділення поліції є диспозитивним обов'язком відповідача, і суд не може втручатися

у його виконання шляхом установлення певних фактів або визнання дій та/або бездіяльності щодо здійснення такого контролю правомірними чи протиправними.

Виконуючи функції та обов'язки начальника територіального відділення Національної поліції України, відповідач не приймає у процесі нагляду за діяльністю посадових осіб територіального відділення Національної поліції України жодних рішень щодо позивача, не керує його поведінкою, а відтак – не виконує владні управлінські функції стосовно позивача, що унеможлиблює й існування порушення права чи інтересу ОСОБА_1 і, як наслідок, не породжує права на судовий захист.

Отже, спір у цій справі не підпадає під визначення публічно-правового спору, наведеного у статті 19 КАС України, на який поширюється юрисдикція адміністративного суду.

Відповідно до пункту 1 частини першої статті 170 КАС України суддя відмовляє у відкритті провадження в адміністративній справі, якщо позов не належить розглядати за правилами адміністративного судочинства.

Водночас у цій справі поняття «спір, який не підлягає розгляду за правилами адміністративного судочинства» слід тлумачити в контексті частини третьої статті 124 Конституції України в ширшому значенні, тобто як поняття, що стосується тих спорів, які не підпадають під юрисдикцію саме адміністративних судів, і тих, які взагалі не підлягають судовому розгляду.

Задоволення позовних вимог позивача у такому вигляді, як вони заявлені у цій справі, не може призвести до реального захисту його прав та охоронюваних законом інтересів, а тому такі позовні вимоги не можуть бути предметом розгляду в рамках жодної судової юрисдикції.

При цьому у випадку незгоди з рішеннями, прийнятими працівниками територіального відділення Національної поліції України в рамках справи про адміністративне правопорушення, позивач має право на оскарження таких рішень у порядку, передбаченому КУпАП України, а в разі незгоди з рішеннями, діями чи бездіяльністю працівників поліції, прийнятими та/або вчиненими/допущеною у рамках кримінального провадження, – у порядку КПК України.

Детальніше з текстом постанови ВП ВС від 3 лютого 2021 року у справі № 820/5347/17 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/95439653>.

Питання скликання та проведення поетапного з'їзду політичної партії, а також ухвалення рішень такого з'їзду належать до внутрішньоорганізаційної діяльності політичної партії і є її виключною компетенцією, а тому позовні вимоги щодо їх оскарження не підлягають розгляду у судовому порядку

23 березня 2021 року Велика Палата Верховного Суду розглянула касаційну скаргу Громадської організації «Ошукані українці» на ухвалу Шевченківського районного суду міста Києва від 07 лютого 2020 року та постанову Київського апеляційного суду від 30 червня 2020 року у цивільній справі за позовом Громадської організації «Ошукані українці» до Політичної партії «Слуга народу» про визнання протиправними дій

політичної партії щодо процедури скликання та проведення поетапного з'їзду політичної партії, визнання протиправним та скасування рішення поетапного з'їзду політичної партії, і прийняла постанову, в якій зазначила таке.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

3 квітня 2016 року було проведено державну реєстрацію юридичної особи – ПП «Слуга народу», що підтверджується витягом з Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань.

28 січня 2020 року проведено державну реєстрацію юридичної особи – ГО «Ошукані українці», що підтверджується випискою з Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань.

Позивач указував, що на поетапному з'їзді ПП «Слуга народу», який проводився 09-10 червня, 07 липня 2019 року, затверджено передвиборчу програму ПП «Слуга народу», список кандидатів у народні депутати України по загальнодержавному виборчому округу та одномандатних виборчих округах на виборах народних депутатів України 21 липня 2019 року. При цьому, умисно приховано зміст Статуту ПП, введено в оману виборців, делегатів з'їзду, визначених керівництвом партії в односторонньому порядку, та на порушення підпункту 4.9.11 пункту 4.9 та пункту 5.6 Статуту ПП не проведено конференцій регіональних парторганізацій, у тому числі щодо обов'язкового обрання делегатів на поетапний з'їзд ПП «Слуга народу».

Позивач вважав, що порушені права громадян підлягають захисту в порядку цивільного судочинства.

Суди попередніх інстанцій відмовили у відкритті провадження у справі за позовом ГО «Ошукані українці» до ПП «Слуга народу» про визнання протиправними дій політичної партії щодо процедури скликання та проведення її поетапного з'їзду, визнання протиправним та скасування рішення цього з'їзду, оскільки з таким позовом слід звертатися в порядку адміністративного судочинства.

ОЦІНКА СУДУ

Позивач ГО «Ошукані українці» просить визнати протиправними дії відповідача – ПП «Слуга народу» щодо процедури скликання та проведення поетапного з'їзду політичної партії та визнати протиправним і скасувати рішення цього поетапного з'їзду.

Статтею 1 Закону України від 22 березня 2012 року № 4572-VI «Про громадські об'єднання» (далі – Закон № 4572-VI) передбачено, що громадське об'єднання – це добровільне об'єднання фізичних осіб та/або юридичних осіб приватного права для здійснення та захисту прав і свобод, задоволення суспільних, зокрема економічних, соціальних, культурних, екологічних, та інших інтересів.

Громадське об'єднання може здійснювати діяльність зі статусом юридичної особи або без такого статусу. Громадське об'єднання зі статусом юридичної особи є непідприємницьким товариством, основною метою якого не є одержання прибутку.

Відповідно до пунктів 1.5, 2.1, 2.4 свого Статуту ГО «Ошукані українці» є непідприємницьким товариством, її діяльність має суспільний характер, та для досягнення своєї мети та виконання статутних завдань організація має право, зокрема, бути учасником цивільно-правових відносин, набувати майнові і немайнові права відповідно до законодавства, представляти і захищати свої законні інтереси та законні

інтереси своїх членів чи інших осіб у будь-яких органах державної влади, в тому числі судах, правоохоронних органах, у органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах та організаціях усіх форм власності та підпорядкування.

Відповідачем у справі є політична партія, а саме ПП «Слуга народу».

Згідно зі статтею 2 Закону України від 05 квітня 2001 року № 2365-III «Про політичні партії в Україні» (далі – Закон № 2365-III) політична партія – це зареєстроване згідно з законом добровільне об'єднання громадян – прихильників певної загальнонаціональної програми суспільного розвитку, що має своєю метою сприяння формуванню і вираженню політичної волі громадян, бере участь у виборах та інших політичних заходах.

Частиною третьою статті 4 Закону № 2365-III передбачено, що втручання з боку органів державної влади та органів місцевого самоврядування або їх посадових осіб у створення і внутрішню діяльність політичних партій та їх структурних утворень забороняється, за винятком випадків, передбачених цим Законом.

Таким чином, політична партія є добровільним об'єднанням громадян, що має своєю метою сприяння формуванню і вираженню політичної волі громадян, бере участь у виборах та інших політичних заходах і не здійснює владних управлінських функцій. При цьому, до органів, які відповідно до закону можуть здійснювати контроль за діяльністю політичних партій, в тому числі і щодо дотриманням політичною партією вимог її статуту, суди не належать.

Відтак, ні громадські організації, ні політичні партії не наділені владними управлінськими функціями, а тому не є суб'єктами владних повноважень в розумінні КАС України.

Окрім того, апеляційний суд помилково зробив висновок про те, що спір між сторонами виник щодо правовідносин, пов'язаних з виборчим процесом.

Позовні вимоги у цій справі не передбачають оскарження дії чи бездіяльності партії в частині порушення виборчих прав або інтересів громадян щодо участі у виборчому процесі чи процесі референдуму. Сам позивач наголошує, що сторони у спорі не є суб'єктами виборчого процесу у розумінні статей 273 - 277 КАС України.

Предметом цього спору є оскарження дій та рішення політичної партії з посиланням на недотримання відповідачем процедур, визначених Статутом ПП та Законом № 2365-III, що фактично свідчить про незгоду позивача із внутрішньоорганізаційною діяльністю політичної партії. Предмет позову не пов'язаний з діями, рішеннями чи бездіяльністю політичної партії та її регіональної парторганізації, вчиненими (прийнятими) під час виборчого процесу. Позивачем не оскаржуються такі дії та рішення через призму порушення законодавства про вибори чи референдум, разом з тим указується на порушення відповідачем норм Закону № 2365-III та Статуту ПП.

Отже, цей спір пов'язаний із відносинами, які відповідно до Закону № 2365-III, Статуту ПП віднесені до її внутрішньої діяльності та виключної компетенції партії.

Оскільки оскаржувані дії та рішення належать до внутрішньоорганізаційної діяльності політичної партії і є її виключною компетенцією, а втручання з боку органів державної влади та органів місцевого самоврядування або їх посадових осіб у створення і внутрішню діяльність політичних партій та їх структурних утворень

забороняється законом, за винятком передбачених Законом № 2365-III випадків, і суди не належать до органів, які відповідно до цього Закону можуть здійснювати контроль за діяльністю політичних партій, у тому числі й стосовно дотримання ними вимог їх статуту, то заявлені позовні вимоги не можуть бути предметом судового розгляду.

Детальніше з текстом постанови ВП ВС від 23 березня 2021 року у справі № 761/3540/20 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/96179831>.

7. Справи, прийняті до провадження Великою Палатою Верховного Суду

1. Суд, який направив справу: КЦС ВС

Дата прийняття ухвали: 24 лютого 2021 року

Справа № 662/397/15-ц (провадження № 14-20цс21)

Сторони: ОСОБА_1 і ще 6 позивачів до ПАТ «Райффайзен Банк Аваль» про відшкодування майнової шкоди та ОСОБА-2 і ще 3 позивача до ПАТ «Райффайзен Банк Аваль» про відшкодування майнової та моральної шкоди

Суддя-доповідач: Ситнік О.М.

Підстава передачі на розгляд ВП ВС: виключна правова проблема

Опис: виключна правова проблема полягає у застосуванні статей 625, 1058–1060, 1172, 1192 ЦК України при вчиненні працівником банку злочину, тобто кримінального правопорушення, кваліфікації правовідносин, які виникли між вкладником і банком. У зв'язку із цим існує необхідність відступити від правового висновку, викладеного у постанові ВСУ від 05 липня 2017 року в справі № 6-1032цс17.

2. Суд, який направив справу: КГС ВС

Дата прийняття ухвали: 2 березня 2021 року

Справа № 910/10374/17 (провадження № 12-5гс21)

Сторони: ТОВ «Торгово-логістичний комплекс «Арктика» до АТ «Державний ощадний банк України», треті особи, які не заявляють самостійних вимог щодо предмета спору, на стороні відповідача: приватний нотаріус Київського міського нотаріального округу, Відділ примусового виконання рішень ДВС Мінюсту України, ОСОБА_1

Суддя-доповідач: Власов Ю. Л.

Підстава передачі на розгляд ВП ВС: виключна правова проблема

Опис: виключна правова проблема полягає у застосуванні статті 88 Закону України «Про нотаріат» у частині строку звернення до нотаріуса за вчиненням виконавчого напису – за наявності протиріч у висновках ВП ВС у справі № 916/3006/17 та висновках КСУ у справі № 3 239/2019 (5444/19).

3. Суд, який направив справу: КГС ВС

Дата прийняття ухвали: 3 березня 2021 року

Справа № 908/976/19 (провадження № 12-10гс21)

Сторони: ОСОБА_1 про визнання недійсними результатів аукціону, визнання недійсним договору купівлі-продажу майна банкрута на аукціоні, скасування державної реєстрації права власності, визнання права власності та здійснення державної реєстрації

Суддя-доповідач: Рогач Л.І.

Підстава передачі на розгляд ВП ВС: виключна правова проблема; відступлення від висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладеного в раніше ухваленому рішенні Верховного Суду України та Верховного Суду.

Опис: виключна правова проблема полягає у застосуванні частини другої статті 388 ЦК України, під час вирішення питання витребування (повернення) майна, яке було продане під час процедури банкрутства. У зв'язку із цим існує необхідність відступити від правових висновків, викладених у постановах ВСУ у справах від 1 вересня 2010 року (провадження № 6-5368св10), від 26 червня 2013 року (провадження № 6-58цс13), КЦС ВС у справі № 201/15400/16-ц від 27 червня 2018 року та від 23 вересня 2020 року у справі № 638/5388/14-ц щодо ототожнення продажу майна у процедурі банкрутства з продажем майна встановленим для виконання судових рішень та необхідності визнання таких торгів недійсними в судовому порядку для віндикації незважаючи на визнання недійсним першого із договорів предметом яких було відчуження спірного майна до набуття боржником відповідного права власності на нього.

4. Суд, який направив справу: КЦС ВС

Дата прийняття ухвали: 10 березня 2021 року

Справа № 550/936/18 (провадження № 14-26цс21)

Сторони: ОСОБА_1 до ОСОБА_2, ОСОБА_3, ФГ «Восход», приватного нотаріуса Полтавського районного нотаріального округу, третя особа – Чутівська РДА Полтавської області

Суддя-доповідач: Ситнік О.М.

Підстава передачі на розгляд ВП ВС: виключна правова проблема; відступлення від висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладеного в раніше ухваленому рішенні Верховного Суду.

Опис: виключна правова проблема полягає у вирішенні питання оскарження/неоскарження в касаційному порядку ухвали суду першої інстанції в частині визначення розміру судових витрат та правових наслідків відкриття касаційного провадження щодо ухвали, яка не оскаржується в касаційному порядку. У зв'язку із цим існує необхідність відступити від правового висновку, викладеного у постанові КАС ВС від 21 квітня 2020 року в справі № 810/5133/18.

5. Суд, який направив справу: КЦС ВС

Дата прийняття ухвали: 16 березня 2021 року

Справа № 490/4465/18 (провадження № 14-30цс21)

Сторони: ОСОБА_1 до ДП «Адміністрація морських портів України», Міністерства інфраструктури України, третя особа – Державна служба України з безпеки на транспорті

Суддя-доповідач: Пророк В.В.

Підстава передачі на розгляд ВП ВС: виключна правова проблема; відступлення від висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладеного в раніше ухваленому рішенні Великої Палати Верховного Суду.

Опис: уточнення висновку, викладеного у постановках ВП ВС у справі № 205/4196/18 та у справі № 683/351/16-ц, щодо юрисдикції спорів про законність звільнення з підстав, передбачених пунктом 5 частини першої статті 41 КЗпП України, так і вирішення виключної правої проблеми, а саме: визначення чітких критеріїв належності посад, до яких є застосовним пункт 5 частини першої статті 41 КЗпП України.

6. Суд, який направив справу: КГС ВС

Дата прийняття ухвали: 23 березня 2021 року

Справа №910/2388/20 (провадження №12-15гс21)

Сторони: ТОВ «Компанія з управління активами «Інститут портфельних інвестицій» в інтересах Венчурного закритого недиверсифікованого пайового інвестиційного фонду «Дивіденд» до ОСОБА_1, ОСОБА_2.

Суддя-доповідач: Ткач І.В.

Підстава передачі на розгляд ВП ВС: порушення правил предметної та суб'єктної юрисдикції; відступлення від висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладеного в раніше ухваленому рішенні Великої Палати Верховного Суду.

Опис: відсутність висновку ВП ВС щодо питання предметної чи суб'єктної юрисдикції спору у правовідносинах про визнання недійсним договору відчуження частки у статутному капіталі товариства з обмеженою відповідальністю, сторонами якого є фізичні особи, з підстав укладення такого договору з порушенням переважного права учасників товариства на викуп частки. Окрім того, КГС ВС вважає за необхідне відступити від висновку КЦС ВС, викладеного у постанові від 18 березня 2020 року у справі №352/395/19, щодо підвідомчості судам цивільної юрисдикції спору у справі про визнання недійсним договору відчуження частки у статутному капіталі товариства.

7. Суд, який направив справу: КГС ВС

Дата прийняття ухвали: 23 березня 2021 року

Справа №910/17324/19 (провадження №12-12гс21)

Сторони: Моторне (транспортне) страхове бюро України до ТДВ СК "Альфа-Гарант"

Суддя-доповідач: Ткач І.В.

Підстава передачі на розгляд ВП ВС: виключна правова проблема.

Опис: існує правова проблема у вирішенні питання про можливість застосування вимог підпункту 37.1.4 пункту 37.1 статті 37 Закону України «Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів» до правовідносин за регресною вимогою МТСБУ до страховика (за договором обов'язкового страхування) винної особи щодо здійсненого страхового відшкодування (регламентної виплати), оскільки норми вказаної статті не передбачають диференціації у її застосуванні до зворотних вимог страховика чи то в режимі суброгації, чи регресу; яка правова норма підлягає застосуванню для вирішення спору за регресним позовом

МТСБУ (спеціального суб'єкта у сфері обов'язкового страхування) до страховика; визначення розміру регресних вимог, на відшкодування якого має право МТСБУ, що здійснило виплату на підставі підпункту «а» пункту 41.1 статті 41 Закону, якщо після такої виплати йому стане відомо про наявність у винної особи договору обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності, яким передбачено франшизу.

8. Суд, який направив справу: КГС ВС

Дата прийняття ухвали: 23 березня 2021 року

Справа № 925/929/19 (провадження № 12-11гс21)

Сторони: Перший заступник керівника Уманської місцевої прокуратури в інтересах держави до Нагірнянської сільської ради Жашківського району Черкаської області, ФГ «Тищук».

Суддя-доповідач: Власов Ю.Л.

Підстава передачі на розгляд ВП ВС: відступлення від висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладеного в раніше ухваленому рішенні Верховного Суду.

Опис: відступити від висновку КЦС ВС, викладеного в постановках від 03 червня 2020 року у справі № 708/933/17, від 24 лютого 2020 року у справі № 701/473/17, від 26 червня 2019 року у справі № 701/902/17-ц, щодо застосування статей 31, 33 – 37 ЗК України стосовно того, що зміна виду використання земель без зміни цільового призначення земельної ділянки є підставою для визнання недійсними відповідних договорів оренди земельної ділянки та скасування наказів, якими затверджено проекти землеустрою.

9. Суд, який направив справу: КЦС ВС

Дата прийняття ухвали: 23 березня 2021 року

Справа № 2610/27695/2012 (провадження № 14-37цс21)

Сторони: ОСОБА_1, заінтересована особа ОСОБА_2, на дії виконувача обов'язків начальника відділу примусового виконання рішень Управління ДВС ГТУЮ у Львівській області.

Суддя-доповідач: Ситнік О.М.

Підстава передачі на розгляд ВП ВС: відступлення від висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладеного в раніше ухваленому рішенні Великої Палати Верховного Суду.

Опис: відступити від висновку ВП ВС, викладеного у постанові від 4 березня 2020 року у справі № 682/3112/18, про те, що скарга на постанову державного виконавця про накладення штрафу у зв'язку з наявною заборгованістю зі сплати аліментів має розглядатися в порядку адміністративного судочинства.

10. Суд, який направив справу: КЦС ВС

Дата прийняття ухвали: 25 березня 2021 року

Справа № 2-591/11 (провадження № 14-31цс21)

Сторони: Шевченківський відділ ДВС м. Львова ГТУЮ у Львівській області, заінтересовані особи: ОСОБА_1 (боржник), ОСОБА_2 (стягувач), ОСОБА_3.

Суддя-доповідач: Штелик С.П.

Підстава передачі на розгляд ВП ВС: відступлення від висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладеного в раніше ухваленому рішенні Великої Палати Верховного Суду.

Опис: відступити від висновку ВП ВС, викладеного у постанові від 6 жовтня 2020 року у справі № 2-24/494-2009, щодо застосування положень стаття 443 ЦПК України (визначення частки майна боржника у майні, яким він володіє спільно з іншими особами).

11. Суд, який направив справу: КГС ВС

Дата прийняття ухвали: 31 березня 2021 року

Справа № 916/585/18 (провадження № 12-14Гс21)

Сторони: ТОВ «Французький бульвар-Еліт» до реєстратора ОСОБА_1, Одеської обласної філії КП «Центр державної реєстрації», АТ «Альфа-Банк», ТОВ «Автостайл».

Суддя-дповідач: Пільков К.М.

Підстава передачі на розгляд ВП ВС: відступлення від висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладеного в раніше ухваленому рішенні Великої Палати Верховного Суду.

Опис: існує необхідність відступити від правового висновку ВП ВС, викладеного у постанові від 23 жовтня 2019 року у справі № 752/4361/15, за яким, оскільки боржник виступає позивачем з вимогами, які не підлягають вартісній оцінці та є немайновими у спорі про визнання недійсним інвестиційного договору, укладеного між відповідачами, відсутні підстави стверджувати, що на позовні вимоги боржника поширюються положення частини четвертої статті 10 Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» та пункту 7 частини першої статті 12 ГПК України у редакції, чинній до 15.12.2017 (частини другої статті 7 КУзПБ та пункту 8 частини першої статті 20 ГПК України відповідно), щодо належності спорів з майновими вимогами до боржника, у тому числі спорів про визнання недійсними будь-яких правочинів (договорів), укладених боржником, до юрисдикції господарських судів, відтак вказаний спір підлягає розгляду за правилами цивільного судочинства з урахуванням суб'єктного складу спору.

12. Суд, який направив справу: КАС ВС

Дата прийняття ухвали: 31 березня 2021 року

Справа № 816/228/17 (провадження № 11-109ап21)

Сторони: ТОВ «НВП «Квант сервіс» до ГУ ДФС у Полтавській області

Суддя-дповідач: Прокопенко О.Б.

Підстава передачі на розгляд ВП ВС: виключна правова проблема

Опис: виключна правова проблема полягає у з'ясуванні питання про те, чи є наказ про призначення перевірки окремим та самостійним актом індивідуальної дії, який у період своєї чинності впливав на права та обов'язки платника податків, суттєво їх порушуючи.

13. Суд, який направив справу: КЦС ВС

Дата прийняття ухвали: 8 квітня 2021 року

Справа № 755/12623/19 (провадження № 14-47цс21)

Сторони: ОСОБА_1 до НБУ.

Суддя-доповідач: Ситнік О. М.

Підстава передачі на розгляд ВП ВС: відступлення від висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладеного в раніше ухваленому рішенні Верховного Суду.

Опис: відступ від висновку КАС ВС, викладеного в постановках від 12 лютого 2020 року у справі № 620/3884/18, від 05 вересня 2019 року у справі № 813/1247/17, від 30 жовтня 2018 року у справі № 826/12721/17, щодо застосування положень частини першої статті 233 КЗпП України, а саме, якщо у разі порушення роботодавцем законодавства про оплату праці, працівник не обмежується будь-яким строком звернення до суду з позовом про стягнення належної йому заробітної плати, яка включає усі виплати, на які працівник має право згідно з умовами трудового договору і відповідно державних гарантій, встановлених законодавством, зокрема й за час вимушеного прогулу, який мав місце не з вини працівника, незалежно від того, чи було здійснено роботодавцем нараховання таких виплат.

14. Суд, який направив справу: КГС ВС

Дата прийняття ухвали: 13 квітня 2021 року

Справа № 32/77т (провадження № 12-17гс21)

Сторони: заступник ГПУ в інтересах держави в особі МОУ і ДП «Львівське будівельно-монтажне управління» до ТОВ «Персенківка», ТОВ «Будівельник», ТОВ «Галичбудмонтаж» та ПАТ «Ірокс».

Суддя-доповідач: Катеринчук Л. Й.

Підстава передачі на розгляд ВП ВС: відступлення від висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладеного в раніше ухваленому рішенні Верховного Суду.

Опис: відступ від висновку КЦС ВС, викладеного у постанові від 11 березня 2020 року у справі № 404/6619/17, щодо можливості, виходячи із контекстуального аналізу положень статей 203, 215, 228 ЦК України, кваліфікації та визнання недійсним у судовому порядку правочину, що порушує публічний порядок з підстав відчуження майна за наявності встановленої судом заборони, саме як нікчемного (недійсного в силу закону), а не такого, що є оспорюваним (заперечним) правочином.

15. Суд, який направив справу: КГС ВС

Дата прийняття ухвали: 20 квітня 2021 року

Справа № 910/4508/20 (Провадження № 12-19гс21)

Сторони: Первинноа профспілкова організація співробітників АТ «КБ «ПриватБанк» до КМУ.

Суддя-доповідач: Власов Ю. Л.

Підстава передачі на розгляд ВП ВС: відступлення від висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладеного в раніше ухваленому рішенні Верховного Суду.

Опис: відступ від висновку КАС ВС, викладеного у постанові від 18 червня 2018 року у справі № 804/2581/16, у якій у порядку адміністративного судочинства вирішено по суті позов первинної профспілки про визнання дій, що виразились у нерозгляді її вимоги про розірвання трудового договору (контракту), протиправними та незаконними; зобов'язання розглянути вимогу профспілки про розірвання трудового договору (контракту) в порядку передбаченому статтею 33 Закону України «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності» й статтею 45 Кодексу законів про працю України.

16. Суд, який направив справу: КГС ВС

Дата прийняття ухвали: 20 квітня 2021 року

Справа № 911/2169/20 (провадження № 12-20гс21)

Сторони: Прокурор Київської області в інтересах держави в особі: КМУ, Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України, ДП «Київське лісове господарство» (далі – ДП) до Києво-Святошинської РДА, ТОВ «Хороше озеро»

Суддя-доповідач: Пільков К.М.

Підстава передачі на розгляд ВП ВС: відступлення від висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладеного в раніше ухваленому рішенні Верховного Суду.

Опис: відступ від висновку КЦС ВС, викладеного у постанові від 15 квітня 2020 року у справі № 363/4656/16-ц, щодо можливості використання поняття «державна акціонерна компанія (товариство)», яке міститься у підпункті 3.2.1.3 пункту 3.2 розділу 3 Класифікатора, для з'ясування змісту поняття «державна компанія», закріпленого абзацом 3 частини третьої статті 23 ЗУ «Про прокуратуру», відповідно до якого не допускається здійснення прокурором представництва в суді інтересів держави в особі державних компаній.

17. Суд, який направив справу: КГС ВС

Дата прийняття ухвали: 27 квітня 2021 року

Справа № 923/971/19 (Провадження № 12-21гс21)

Сторони: ТОВ «Амалтея» до Міністерства юстиції України в особі Відділу примусового виконання рішень ДВС, ПАТ «Дельта Банк» та ДП «СЕТАМ».

Суддя-доповідач: Катеринчук Л.Й.

Підстава передачі на розгляд ВП ВС: відступлення від висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладеного в раніше ухваленому рішенні Верховного Суду.

Опис: відступлення від висновку КЦС ВС, викладеного у постановях від 31 жовтня 2018 року у справі № 462/2138/15-ц, від 03 липня 2019 року у справі № 2-2170/11, від 12 лютого 2020 року у справі № 2-479/11 та від 08 квітня 2020 року у справі № 372/4353/13-ц, щодо пріоритетного, в порівнянні з нормами частин шостої, дев'ятої статті 61 Закону України «Про виконавче провадження», застосуванні загальних норм

статті 49 Закону України «Про іпотеку» у правовідносинах щодо реалізації арештованого іпотечного майна у ході виконавчого провадження з примусового виконання судового рішення про стягнення кредитної заборгованості на користь іпотекодержателя, якщо перші або другі електронні торги не відбулися.

18. Суд, який направив справу: КЦС ВС

Дата прийняття ухвали: 27 квітня 2021 року

Справа № 143/591/20 (Провадження № 14-72 цс 21)

Сторони: ТОВ «Погребищенське» до ОСОБА_1, ОСОБА_2.

Суддя-доповідач: Пророк В.В.

Підстава передачі на розгляд ВП ВС: відступлення від висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладеного в раніше ухваленому рішенні Верховного Суду України.

Опис: відступлення від висновку ВСУ, викладеного у постановах від 15 квітня 2015 року в справі № 6-55цс15, відповідно до якого належним способом захисту порушеного переважного права орендаря на укладення договору оренди на новий строк в разі укладення договору оренди з новим орендарем при отриманні письмового повідомлення попереднього орендаря про намір реалізувати переважне право є позов про визнання другого договору оренди недійсним.

8. Справи, повернуті Великою Палатою Верховного Суду на розгляд касаційних судів

1. Суд, який направив справу: КГС ВС

Дата прийняття ухвали: 2 березня 2021 року

Справа № 922/3014/19 (провадження № 12-7Гс21)

Сторони/предмет: Керівник Первомайської місцевої прокуратури Харківської області до ГУ Держгеокадастру у Харківській області, ФОП ОСОБА_1, СТОВ «Мрія» про визнання незаконним та скасування наказу, визнання недійсними договорів оренди землі.

Суддя-доповідач: Рогач Л.І.

Підстава передачі на розгляд ВП ВС: відступлення від висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладеного в раніше ухваленому рішенні Верховного Суду.

Опис: відступлення від правового висновку, викладеного у постанові КЦС ВС від 22 травня 2019 року у справі № 366/2648/16-ц щодо підстав для звернення прокурора до суду як самостійного позивача, якщо компетентний орган визначений відповідачем у справі.

Позиція ВП ВС: ВП ВС не вбачає підстав для розгляду питання про відступ від правового висновку щодо застосування норм права, викладеного в постанові КЦС ВС.

2. Суд, який направив справу: КГС ВС

Дата прийняття ухвали: 23 березня 2021 року

Справа № 910/11459/19 (провадження № 12-9Гс21)

Сторони/предмет: ТОВ «Луг 69» до Міністерства юстиції України про визнання протиправним і скасування наказу.

Суддя-доповідач: Власов Ю.Л.

Підстава передачі на розгляд ВП ВС: відступлення від висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладеного в раніше ухваленому рішенні Верховного Суду.

Опис: відступлення від висновку, викладеного у постановках КАС ВС від 28 березня 2018 року у справі № 826/19452/16, від 06 липня 2018 року у справі № 826/3442/17, від 30 січня 2020 року у справі № 140/167/19, від 11 листопада 2020 року у справі № 140/168/19, від 18 грудня 2020 року у справі № 807/203/16, щодо застосування положень Порядку розгляду скарг на рішення, дії або бездіяльність державного реєстратора, суб'єктів державної реєстрації, територіальних органів Міністерства юстиції, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 25 грудня 2015 року № 1128, про те, що недотримання вимог щодо повідомлення скажника та/або його представника, суб'єкта оскарження чи інших заінтересованих осіб не може вважатися формальним порушенням, навіть за умови участі таких осіб при розгляді скарги на дії державного реєстратора по суті, та є підставою для скасування рішення суб'єкта влади, прийнятого за результатами розгляду вказаної скарги.

Позиція ВП ВС: у зазначених КГС ВС постановках КАС ВС відсутній висновок, від якого КГС ВС вважає необхідним відступити.

3. Суд, який направив справу: КГС ВС

Дата прийняття ухвали: 23 березня 2021 року

Справа № 903/451/20 (провадження № 12-13гс21)

Сторони/предмет: ТОВ «Ексім фуд» до ТОВ «СМП» про визнання відсутнім права на стягнення орендної плати.

Суддя-доповідач: Власов Ю.Л.

Підстава передачі на розгляд ВП ВС: відступлення від висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладеного в раніше ухваленому рішенні Великої Палати Верховного Суду.

Опис: відступлення від висновку, викладеного у постановках ВП ВС від 27 листопада 2018 року у справі № 905/2260/17, відповідно до якого звертаючись до суду з вимогою щодо визнання договору припиненим, позивач прагне досягти правової визначеності, тобто прагне підтвердження судом припинення прав орендодавця на одержання орендної плати. Водночас відповідно до абзацу другого частини другої статті 20 ГК України у цьому разі належним способом захисту є визнання відсутності права відповідача.

Позиція ВП ВС: КГС ВС не навів ґрунтовних підстав необхідності відступлення від висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладеного в постанові ВП ВС від 27 листопада 2018 року у справі № 905/2260/17.

4. Суд, який направив справу: КАС ВС

Дата прийняття ухвали: 25 березня 2021 року

Справа № 420/4166/20 (провадження № 11-112апп21)

Сторони/предмет: ОСОБА_1 до ГУ ДПС в Одеській області про визнання дій протиправними та визнання інформації такою, що не відповідає дійсності.

Суддя-доповідач: Гриців М.І.

Підстава передачі на розгляд ВП ВС: визначення предметної юрисдикції спору.

Опис: визначення предметної юрисдикції спорів, зокрема, які виникають стосовно визнання інформації такою, що не відповідає дійсності.

Позиція ВП ВС: зміст та матеріали касаційної скарги, відсутність подібних спірних правовідносин до тих, щодо яких сформульований правозастосовний висновок ВП ВС, нормативні положення, які регламентують порядок направлення справи до ВП ВС, вказують на існування обставин, за яких касаційна скарга підлягає поверненню відповідній колегії суддів КАС ВС для продовження розгляду.

5. Суд, який направив справу: КАС ВС

Дата прийняття ухвали: 29 березня 2021 року

Справа № 826/954/17 (провадження № 11-60апп21)

Сторони/предмет: ОСОБА_1 до ДПІ у Деснянському районі ГУ ДФС у місті Києві, третя особа – ПАТ «Укрсоцбанк» про визнання протиправним і скасування податкового повідомлення-рішення.

Суддя-доповідач: Гриців М.І.

Підстава передачі на розгляд ВП ВС: виключна правова проблема.

Опис: виключну правову проблему становить питання, чи є правомірним віднесення податковим органом суми прощеної (анульованої) кредитором заборгованості до складу оподаткованого доходу позивача як додаткового блага на підставі абзацу «д» підпункту 164.2.17 пункту 164.2 статті 164 ПК України; за яких умов у розумінні положень пункту 8 підрозділу 1 розділу XX «Перехідні положення» ПК України прощена (анульована) кредитором заборгованість за кредитним договором не повинна визнаватися додатковим благом і за цими властивостями відноситися до розрахунку загального місячного (річного) оподатковуваного доходу позивача.

Позиція ВП ВС: з правових висновків судових рішень касаційного суду, на які робилися посилання в ухвалі КАС ВС, не простежується неоднаковість у тлумаченні та застосуванні положень абзацу «д» підпункту 164.2.17 пункту 164.2 статті 164 ПК України в поєднанні з положеннями пункту 8 підрозділу 1 розділу XX «Перехідні положення» та інших норм ПК України.

6. Суд, який направив справу: КГС ВС

Дата прийняття ухвали: 30 березня 2021 року

Справа № 910/6067/19 (провадження № 12-16гс21)

Сторони/предмет: – ПП «Дубекспо» до ДКС України про стягнення пені.

Суддя-доповідач: Рогач Л.І.

Підстава передачі на розгляд ВП ВС: відступлення від висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладеного в раніше ухваленому рішенні Верховного Суду України.

Опис: відступлення від висновку, викладеного у постанові ВСУ від 5 липня 2017 року у справі № 760/11577/15-ц, відповідно до якого строк безспірною списання Казначейством України коштів державного (місцевого) бюджету за судовим рішенням про стягнення пені становить три дні.

Позиція ВП ВС: правовідносини, що виникли у справі № 760/11577/15-ц та у справі № 910/6067/19 не є подібними.

7. Суд, який направив справу: КАС ВС

Дата прийняття ухвали: 5 квітня 2021 року

Справа № 420/5498/20 (провадження № 11-77апп21)

Сторони/предмет: ОСОБА_1 до прокуратури Одеської області, Офісу Генерального прокурора, Управління стратегічних розслідувань в Одеській області Департаменту стратегічних розслідувань НП України про визнання протиправною бездіяльності, визнання протиправними дій та зобов'язання вчинити дії

Суддя-дповідач: Анцупова Т. О.

Підстава передачі на розгляд ВП ВС: визначення предметної юрисдикції спору.

Опис: визначення предметної юрисдикції спору щодо оскарження дій (бездіяльності) суб'єктів владних повноважень, вчинених в межах екстрадиційної перевірки.

Позиція ВП ВС: скаржник не обґрунтовував порушення судами правил юрисдикції наявністю судових рішень ВС у складі колегії суддів (палати, об'єднаної палати) іншого касаційного суду у справі з подібною підставою та предметом позову в подібних правовідносинах. Окрім того, ВП ВС вже викладала правову позицію з питань юрисдикції спорів щодо оскарження дій та бездіяльності посадових та службових осіб органів прокуратури під час надання міжнародної правової допомоги у кримінальному провадженні.

8. Суд, який направив справу: КГС ВС

Дата прийняття ухвали: 13 квітня 2021 року

Справа № 922/627/20 (провадження № 12-18гс21)

Сторони/предмет: Харківська міська рада до ТОВ «Атмос» про визнання недійсним договору оренди землі та зобов'язання повернути земельну ділянку.

Суддя-дповідач: Катеринчук Л.Й.

Підстава передачі на розгляд ВП ВС: відступлення від висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладеного в раніше ухваленому рішенні Верховного Суду.

Опис: відступ від висновку КЦС ВС, викладеного в постанові від 18 листопада 2020 року у справі № 569/6427/16 щодо можливості визнання недійсним у судовому порядку правочину, який «виник» із судового рішення в іншій справі (визнаний дійсним або укладеним).

Позиція ВП ВС: підстави позову та фактичні обставини справи № 922/627/20, що формують зміст правовідносин і впливають на застосування норм права, не є подібними справі № 569/6427/16. Подібним є лише предмет спору – про визнання недійсним договору.

9. Суд, який направив справу: КЦС ВС

Дата прийняття ухвали: 14 квітня 2021 року

Справа № 757/50105/19 (провадження № 14-39цс21)

Сторони/предмет: ОСОБА_1 до ДКСУ про відшкодування шкоди, завданої незаконним засудженням.

Суддя-доповідач: Сімоненко В. М.

Підстава передачі на розгляд ВП ВС: виключна правова проблема.

Опис: виключна правова проблема полягає у вирішенні таких питань: чи наявні правові підстави для відшкодування шкоди, завданої незаконним засудженням у випадку, коли після скасування вироку та ухвалення нового судового рішення виявилось, що новопризначений термін, на який особа вважається засудженою, є меншим за строк, який особа фактично була ув'язнена; чи підлягає застосуванню за аналогією закону положення статті 2 ЗУ «Про порядок відшкодування шкоди, завданої громадянину незаконними діями органів дізнання, досудового слідства, прокуратури і суду» до встановлених правовідносин та чи слід одночасно застосовувати положення частини шостої статті 1176 ЦК України.

Позиція ВП ВС: КЦС ВС не посилався на конкретні спори та їх кількісні показники, які розглянуті або розглядаються судами та які б свідчили про те, що передача цієї справи до ВП ВС необхідна для забезпечення розвитку права та формування єдиної правозастосовчої практики. КЦС ВС може розтлумачити вищезазначену правову проблему самостійно, зокрема, після розгляду кримінальної справи відносно ОСОБА_1 за окремим епізодом злочинної діяльності та винесення вироку по даній справі.

10. Суд, який направив справу: КГС ВС

Дата прийняття ухвали: 28 квітня 2021 року

Справа № 916/1977/20 (Провадження № 12-22гс21)

Сторони/предмет: ОСОБА_1 до КС «Промислово-фінансова спілка», Юридичного департаменту Одеської міської ради в особі Управління державної реєстрації, про визнання неправомочними установчих зборів, визнання недійсним рішення установчих зборів та скасування запису про проведення державної реєстрації.

Суддя-доповідач: Ткач І.В.

Підстава передачі на розгляд ВП ВС: виключна правова проблема.

Опис: виключною правовою проблемою є питання необхідності визнання нечинним додаткового рішення при визнанні судом нечинним основного рішення у справі у зв'язку із відмовою позивача від позову, що прийнята судом; а також питання наявності у третьої особи, яка не заявляє самостійних вимог на предмет спору, права на відшкодування судових витрат у разі відмови позивача від позову.

Позиція ВП ВС: ані кількісний, ані якісний критерії існування виключної правової проблеми в окреслених колегією питаннях не обґрунтовані.

11. Суд, який направив справу: КГС ВС

Дата прийняття ухвали: 28 квітня 2021 року

Справа № 916/1426/18 (Провадження № 12-24гс21)

Сторони/предмет: заступник військового прокурора Південного регіону України в інтересах держави в особі КМУ, МОУ, КЕВ м. Одеси до Овідіопольської РДА Одеської області, Молодіжненської сільської ради Овідіопольського району Одеської області, Мисливсько-рибальського підприємства «Сокіл» ГО «Військово-мисливське товариство «Південь» про визнання незаконним і скасування розпорядження, визнання недійсним свідоцтва про право власності.

Суддя-доповідач: Ткач І.В.

Підстава передачі на розгляд ВП ВС: відступлення від висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладеного в раніше ухваленому рішенні Великої Палати Верховного Суду.

Опис: відступлення від висновку ВП ВС, викладеного у постанові від 15 вересня 2020 року у справі № 469/1044/17, щодо незастосування позовної давності до вимоги про визнання незаконним та скасування рішення органу державної влади або місцевого самоврядування (у п. 83).

Позиція ВП ВС: підстави позовів та фактичні обставини справи №916/1426/18, що формують зміст правовідносин та впливають на застосування норм права, не є подібними справі №469/1044/17, від висновків якої КГС ВС вважає за необхідне відступити.

Дайджест судової практики Великої Палати Верховного Суду. Рішення, внесені до ЄДРСР за період з 01.13.2021 по 31.04.2021 / упоряд. департамент аналітичної та правової роботи апарату Верховного Суду / Відпов. за вип.: суддя ВП ВС Л. І. Рогач. Київ, 2021. Вип. 27. 73 стор.

Застереження: видання містить короткий огляд деяких судових рішень Великої Палати. У кожному з них викладено лише основний висновок щодо правового питання, яке виникло у справі. Для правильного розуміння висловленої в судовому рішенні правової позиції необхідно ознайомитися з його повним текстом, розміщеним у Єдиному державному реєстрі судових рішень.

Стежте за нами онлайн

 fb.com/supremecourt.ua

 t.me/supremecourtua

 @supremecourt_ua